

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA Z HISTORII

- I. Przedmiotem oceny są:
  1. Wiadomości
  2. Umiejętności
  3. Postawa
- II. W ciągu semestru uczeń może być nieprzygotowany do lekcji jeden raz (nauczyciel zaznacza w dzienniku literę „s”, co oznacza szansa). Niewykorzystana szansa nie przechodzi na drugi semestr.
- III. Uczeń może uzyskać w ciągu semestru oceny częściowe za następujące zadania:
  - * sprawdziany z danego działu
  - * kartkówki (10 – 15 minut) sprawdzające na bieżąco wiadomości i umiejętności z trzech ostatnich lekcji
  - * aktywność na lekcjach (ocena bardzo dobra)
  - * prace domowe – pisemne lub ustne
  - * wypowiedzi ustne
- IV. Prace klasowe są obowiązkowe. Jeżeli uczeń, z przyczyn losowych, nie napisał jej w przewidzianym terminie, powinien to zrobić do 10 dni po przyjściu do szkoły.
- V. Uczeń ma prawo do poprawy oceny z każdej pracy klasowej w terminie nieprzekraczającym 10 dni nauki szkolnej od otrzymania oceny, jeżeli otrzymał stopień niedostateczny lub dopuszczający. W pozostałych przypadkach (stopień dostateczny i dobry) po uzgodnieniu z nauczycielem prowadzącym dane zajęcia edukacyjne.
- VI. Uczeń wyrażający chęć poprawy pracy klasowej, po jej napisaniu otrzymuje drugą ocenę, niezależnie od tego, czy jest to ocena pozytywna, czy negatywna. Poprawa

może odbywać się na lekcji lub poza nią.
- VII. Ocena częściowa – celujący (6) może być postawiona za oryginalne i twórcze rozwiązanie problemu.
- VIII. Ocenę końcową – celujący (6) uzyskuje uczeń za osiągnięcia w konkursie przedmiotowym lub innym konkursie historycznym, jeżeli z przedmiotu wcześniej uzyskał ocenę bardzo dobrą.

IX. Ocena na koniec semestru czy koniec roku nie jest średnią arytmetyczną ocen cząstkowych.

X. Prace klasowe:

* poprzedza powtórzenie i utrwalenie materiału na lekcji

* uczniowie są poinformowani o tematyce i formie sprawdzianu

* punktacja zgodna jest z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania

* z niektórych sprawdzianów będzie można otrzymać ocenę celującą, w przypadku uzyskania oceny bardzo dobrej, wynikającej z treści Podstawy Programowej. Decyzja należy wyłącznie do nauczyciela.

Wymagania na poszczególne oceny kl. I

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Co to jest historia?	<ul style="list-style-type: none"> - historia jako nauka - definicja źródeł historycznych - podział źródeł historycznych - archeologia jako nauka pomocnicza historii - epoki historyczne - dawne sposoby mierzenia czasu 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: historia, źródło historyczne, nasza era, przed naszą erą, wiek - dokonuje prostej klasyfikacji źródeł historycznych - podaje przykłady źródeł pisanych i niepisanych - określa wiek danego wydarzenia 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: archeologia, epoki historyczne, chronologia, prahistoria - wymienia nazwy epok historycznych w kolejności chronologicznej: starożytność, średniowiecze, nowożytność, współczesność - umiejscawia wydarzenia w odpowiedniej epoce historycznej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega praca historyka i archeologa - wymienia stosowane w przeszłości sposoby mierzenia czasu - określa ramy chronologiczne epok historycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę źródeł historycznych w procesie poznawania dziejów - rozumie potrzebę tworzenia systemu datacji i posługiwania się nim 	
ROZDZIAŁ I: POCZĄTKI CYWILIZACJI						

1. Prahistoria człowieka	<ul style="list-style-type: none"> - pochodzenie człowieka - ewolucja człowieka i jej etapy - cechy charakterystyczne poszczególnych gatunków człowiekowatych - osiągnięcia człowieka pierwotnego 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: australopitek, <i>homo sapiens</i>, koczowniczy tryb życia - wskazuje na mapie kolebkę ludzkości 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: <i>homo habilis</i>, <i>homo erectus</i>, <i>homo neandertalensis</i>, <i>homo sapiens</i>, ewolucja, paleolit - wymienia w kolejności etapy ewolucji człowieka - opisuje warunki życia ludzi w czasach prahistorycznych - podaje nazwy najważniejszych wynalazków człowieka z czasów prahistorycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne kolejnych etapów ewolucji człowieka - podaje najistotniejsze cechy wyglądu różnych gatunków człowiekowatych i ich umiejętności - wskazuje na mapie kierunki i trasy ekspansji gatunku ludzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia znaczenie tworzenia i praktycznego zastosowania narzędzi oraz opanowania umiejętności krzesania ognia dla rozwoju człowieka - wyjaśnia, na czym polegała zależność człowieka od przyrody - wymienia przyczyny powstania pierwszych dzieł sztuki praludzi 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Jak zbadano pochodzenie człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> - teorie dotyczące powstania człowieka - Karol Darwin i jego odkrycie - zadania antropologii 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia główne założenia teorii Karola Darwina - wymienia teorie dotyczące powstania człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: ewolucjonizm, antropologia - opisuje, czym zajmuje się antropolog - omawia sposoby ustalania wieku znalezisk 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia teorię ewolucji Karola Darwina - wyjaśnia różnice między teorią kreacjonizmu a ewolucjonizmu 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia znaczenie badań naukowych oraz wykorzystania różnych technologii dla poznania historii człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje argumenty zwolenników i przeciwników ewolucjonizmu <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
2. Czas wielkich przemian	<ul style="list-style-type: none"> - wpływ zmian klimatu na życie człowieka - rewolucja neolityczna - początki rolnictwa i 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: rewolucja neolityczna, osiadły tryb życia, osada, epoka brązu, epoka 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: neolit, megalit - określa ramy chronologiczne rewolucji neolitycznej 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia wpływ zmian klimatycznych na tryb życia człowieka pierwotnego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia tryb życia i zajęcia ludzi epoki neolitu - charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia słuszność określenia <i>rewolucja</i> dla zmian, które zaszły

	<p>hodowli</p> <ul style="list-style-type: none"> - pierwsze osady - budowle megalityczne - początek metalurgii 	<p>żelaza</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zmiany, które zaszły w życiu człowieka w okresie neolitu - podaje nazwy metali wykorzystywanych przez praludzi do wytopu broni, narzędzi, ozdób 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje życie codzienne ludzi przed rewolucją neolityczną - omawia sposób wytopu brązu i żelaza 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia tryb życia i zajęcia ludzi epoki neolitu - nazywa i lokalizuje na mapie pozostałości najstarszej znanej osady ludzkiej - wskazuje na mapie miejsce położenia najbardziej znanej budowli megalitycznej - wyjaśnia, jakie zmiany nastąpiły w życiu człowieka dzięki opanowaniu umiejętności wytopu metali 	<p>wygląd osad neolitycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje wygląd i funkcje budowli megalitycznych 	<p>w życiu człowieka w okresie neolitu</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
3. W kraju Sumerów	<ul style="list-style-type: none"> - położenie geograficzne i warunki naturalne Mezopotamii - powstanie pierwszych państw - organizacja państwa Sumerów - osiągnięcia cywilizacji sumeryjskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: cywilizacja, Mezopotamia, system irygacyjny, Sumerowie, miasto-państwo - lokalizuje na mapie Mezopotamię - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące w Mezopotamii - wymienia osiągnięcia Sumerów 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje ramy chronologiczne istnienia cywilizacji sumeryjskiej - poprawnie posługuje się terminami: Żyzy Półksiężyc, król-kapłan, zikkurat - określa rolę rzek w starożytnej Mezopotamii - opisuje wygląd miast sumeryjskich 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje oddziaływanie warunków naturalnych na życie mieszkańców Mezopotamii 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację państwa Sumerów - przedstawia związek między budową i utrzymaniem sieci irygacyjnej a powstaniem pierwszych państw 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jaki wpływ na organizację pierwszych państw miało ich położenie geograficzne oraz warunki naturalne <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

4. Babilonia i Asyria	<ul style="list-style-type: none"> - państwo babilońskie - Hammurabi i jego kodeks prawny - Babilon - państwo asyryjskie - organizacja armii asyryjskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Babilon, Kodeks Hammurabiego, politeizm - określa, kim był i czym zasłynął Hammurabi - lokalizuje na mapie państwo babilońskie i asyryjskie - omawia najważniejsze zasady prawne zapisane w Kodeksie Hammurabiego 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 2 tys. lat p.n.e., XVIII w. p.n.e., VII w. p.n.e., 612 r. p.n.e., VI w. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: Aszur, Niniwa, wiszące ogrody, rydwan - określa, kim byli czym zasłynęli: Nabuchodonozor II, Sargon II Wielki, Asurbanipal 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację państwa babilońskiego - prezentuje najważniejsze fakty z historii Asyrii i Babilonii - interpretuje zasadę „oko za oko, ząb za ząb” - omawia system religijny starożytnej Babilonii - przedstawia osiągnięcia cywilizacji asyryjskiej - wymienia rodzaje wojsk wchodzących w skład armii asyryjskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia starożytny system prawny - omawia system religijny starożytnej Babilonii - wymienia czynniki, które umożliwiły Asyryjczykom prowadzenie skutecznej polityki podbojów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa dla sprawnego funkcjonowania państwa <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
5. W Egipcie faraonów	<ul style="list-style-type: none"> - położenie geograficzne i warunki naturalne Egiptu - Nil i jego rola - organizacja państwa egipskiego - społeczeństwo starożytnego Egiptu 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Egipt Górny, Egipt Dolny, faraon - lokalizuje na mapie Egipt - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące w Egipcie 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 3 tys. lat p.n.e., XIII w. p.n.e., 31 r. p.n.e. - podaje ramy chronologiczne istnienia cywilizacji egipskiej - przedstawia najważniejsze dokonania Ramzesa II - charakteryzuje strukturę społeczeństwa egipskiego - określa zakres władzy faraona 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej - omawia organizację państwa egipskiego - opisuje państwo egipskie za panowania Ramzesa II 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia słuszność określenia „Egipt – darem Nilu” - tłumaczy, jaką rolę odgrywały poszczególne warstwy społeczeństwa egipskiego - prezentuje dzieje Egiptu w I tysiącleciu p.n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje i ocenia źródła potęgi starożytnego Egiptu <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

<p>6. Piramidy, mumie i hieroglify</p>	<ul style="list-style-type: none"> - religia Egipcjan - wiara w życie pozagrobowe - osiągnięcia cywilizacji egipskiej - pochówek zmarłych – mumifikacja, grobowce, piramidy 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: politeizm, mumia, mumifikacja, sarkofag, piramida, hieroglify - wymienia imiona najważniejszych bogów egipskich - przedstawia największe osiągnięcia cywilizacji egipskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 2500 r. p.n.e., 1313 r. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: sfinks, Dolina Królów - podaje nazwy najsłynniejszych piramid egipskich 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy charakterystyczne wyglądu wybranych bogów egipskich - omawia rolę religii w życiu starożytnych Egipcjan - podaje przyczyny mumifikacji zwłok - tłumaczy, czym były i jak budowano egipskie piramidy 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przeznaczenie Doliny Królów - opisuje etapy procesu mumifikacji - określa cechy religii starożytnego Egiptu 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wkład mieszkańców Egiptu w rozwój cywilizacji <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>Tajemnice sprzed wieków – Jak dawniej badano zabytki starożytnego Egiptu?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - początki archeologii w Egipcie - odkrycie grobowca Tutenchamona 			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania postaci: Howarda Cartera, lorda Carnarvona - omawia okoliczności odkrycia grobowca Tutenchamona - opisuje wygląd grobowca Tutenchamona - opowiada, czego dotyczy tzw. klątwa Tutenchamona 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 1798 r., 1922 r. - przedstawia dokonania Tutenchamona - wyjaśnia różnice między dawną a współczesną archeologią - określa okoliczności, w których doszło do rozpoczęcia badań archeologicznych w Egipcie - ocenia postawę pierwszych badaczy dziejów Egiptu 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

7. Starożytny Izrael	<ul style="list-style-type: none"> - powstanie państwa Izrael - położenie geograficzne i warunki naturalne Palestyny - panowanie Dawida i Salomona - niewola babilońska - judaizm - Biblia 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Hebrajczycy, Palestyna, Jahwe, Juda, Izrael, niewola babilońska, prorok, Mesjasz, monoteizm, judaizm, dekalog - określa, kim byli i czym zasłynęli: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon - lokalizuje na mapie Izrael - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne Palestyny 	<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne istnienia państwa żydowskiego - poprawnie posługuje się terminami: Kanaan, menora, Biblia, Tora, Arka Przymierza - przedstawia dokonania Cyrusa II Wielkiego - opisuje wygląd świątyni jerozolimskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie szlak wędrówki Izraelitów z Egiptu do Kanaan i omawia jej przebieg - omawia sytuację narodu żydowskiego po śmierci Salomona - przedstawia okoliczności upadku państwa żydowskiego - charakteryzuje system wierzeń Izraelitów 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje okoliczności powstania państwa Izrael - określa rolę proroków i Mesjasza w życiu Hebrajczyków - omawia różnice między religią Żydów a wierzeniami pozostałych cywilizacji starożytnych 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia rolę Biblii jako źródła historycznego <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
8. Indie i Chiny	<ul style="list-style-type: none"> - położenie geograficzne i warunki naturalne Indii i Chin - powstanie państw na Półwyspie Indyjskim oraz w dorzeczu Huang-ho i Jangcy - buddyzm - hinduizm - organizacja państwa chińskiego - konfucjanizm - osiągnięcia cywilizacji Indii i Chin 	<ul style="list-style-type: none"> - określa czas powstania cywilizacji Indii i Chin - poprawnie posługuje się terminami: Ariowie, kasta, system kastowy, buddyzm, hinduizm, nirwana, Wielki Mur Chiński - lokalizuje na mapie Indie i Chiny - omawia położenie geograficzne oraz warunki naturalne cywilizacji indyjskiej i chińskiej - wymienia osiągnięcia cywilizacji indyjskiej i chińskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Harappa, Mohendzo Daro, cytadela, terakotowa armia, humanitaryzm - zna i krótko charakteryzuje postaci Buddy i Konfucjusza 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zasady funkcjonowania społeczeństwa indyjskiego za rządów Ariów - opisuje organizację państwa chińskiego - wyjaśnia przyczyny budowy Wielkiego Muru Chińskiego - charakteryzuje system filozoficzny stworzony przez Konfucjusza 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje założenia buddyzmu i hinduizmu - prezentuje zasięg terytorialny buddyzmu w przeszłości i współcześnie 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ konfucjanizmu na budowę Cesarstwa Chińskiego <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
9. Od rysunków naskalnych do alfabetu	<ul style="list-style-type: none"> - ewolucja pisma - rodzaje pisma - materiały piśmiennicze - alfabet 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: piktogram, pismo klinowe, hieroglif, papirus, alfabet, Fenicjanie - wymienia rodzaje pisma, 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje daty powstania poszczególnych rodzajów pisma - określa rolę pisma w starożytności 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny powstania pisma - przedstawia historię pisma - opisuje sposób 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, na czym polega wyższość pisma alfabetycznego nad pismem obrazkowym 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie powstania pisma dla rozwoju cywilizacji ludzkiej

	- osiągnięcia Fenicjan	którymi posługiwali się ludy starożytne - podaje nazwy materiałów piśmienniczych stosowanych w starożytności	- opisuje znaczenie alfabetu stworzonego przez Fenicjan	produkcji papirusu		Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan?	- Kamień z Rosetty - okoliczności odczytania pisma starożytnych Egipcjan - znaczenie hieroglifów egipskich	- poprawnie posługuje się terminami: hieroglif, pismo demotyczne i hieratyczne, alfabet grecki	- wyjaśnia, kim był i czym zasłynął Jean-François Champollion - poprawnie posługuje się terminami: Kamień z Rosetty, kartusz	- wyjaśnia zasady posługiwania się hieroglifami - podaje okoliczności odnalezienia Kamienia z Rosetty	- zna wydarzenia związane z datami: 1799 r., 1824 r. - opisuje, w jaki sposób odszyfrowano hieroglify egipskie - wymienia cechy charakteryzujące rzetelnego badacza	- ocenia wpływ pisma hieroglificznego na inne cywilizacje w obszarze Żywnego Półksiężyca Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
ROZDZIAŁ II: ANTYCZNA GRECJA						
1. Świat Hellenów	- położenie geograficzne i warunki naturalne Grecji - zajęcia Hellenów - organizacja miast-państw - kultura minojska i	- omawia położenie geograficzne i warunki naturalne Grecji - poprawnie posługuje się terminami: Hellada, Hellenowie, polis, agora, kolonizacja, kolonia,	- określa ramy chronologiczne istnienia kultury minojskiej i mykeńskiej - poprawnie posługuje się terminami: kultura minojska, kultura mykeńska - wskazuje na mapie zasięg	- wyjaśnia wpływ warunków naturalnych na życie i zajęcia Greków, a także na organizację państwowości greckiej - opisuje wygląd	- charakteryzuje kulturę minojską i mykeńską - tłumaczy, jaką funkcję pełniła agora - przedstawia przebieg kolonizacji	- określa czynniki jednoczące Greków Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski

	<p>mykeńska</p> <ul style="list-style-type: none"> - czynniki jednoczące Greków - kolonizacja grecka 	<p>metropolia</p> <ul style="list-style-type: none"> - lokalizuje na mapie Grecję - opisuje życie i zajęcia mieszkańców Grecji 	<p>kolonizacji greckiej</p>	<p>greckiej polis</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyczyny kolonizacji greckiej 	<p>greckiej</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
2. Demokracja Ateny	<ul style="list-style-type: none"> - zasady funkcjonowania demokracji ateńskiej - społeczeństwo Aten - instytucje władzy w Atenach - ostracyzm - wygląd starożytnych Aten 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Ateny, Attyka, demokracja, zgromadzenie ludowe (eklezja), Akropol - lokalizuje na mapie Ateny - wymienia nazwy organów władzy ateńskiej polis - określa, które warstwy społeczne posiadały prawa polityczne, a które były ich pozbawione 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 508 r. p.n.e. - przedstawia dokonania Peryklesa - poprawnie posługuje się terminami: demagog, strateg, ostracyzm, agora - charakteryzuje społeczeństwo Aten - opisuje życie codzienne i zajęcia Ateńczyków - omawia cechy charakterystyczne demokracji 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną - wyjaśnia, jaką rolę w demokracji ateńskiej odgrywał ostracyzm - opisuje wygląd starożytnych Aten 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje proces kształtowania się demokracji ateńskiej - ocenia dokonania Peryklesa i jego zasługi w rozwoju demokracji ateńskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - formułuje wnioski dotyczące wpływu demokracji ateńskiej na rozwój państw demokratycznych w przyszłości <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
3. W starożytnej Sparcie	<ul style="list-style-type: none"> - Sparta - mieszkańcy Sparty - ustroj Sparty - wychowanie spartańskie - obyczaje Spartan 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Sparta, Lakonia, heloci, periojkowie - lokalizuje na mapie Spartę - opisuje życie i zajęcia Spartan - omawia charakterystyczne cechy ustroju Sparty - tłumaczy, na czym polegało wychowanie spartańskie 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim był i czym zasłynął Likurg - poprawnie posługuje się terminami: geruzja (rada starszych), eforzy, zgromadzenie ludowe - omawia zadania organów władzy w polis - charakteryzuje społeczeństwo spartańskie - wyjaśnia znaczenie powiedzeń: „z tarczą lub na 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę i zadania królów spartańskich - tłumaczy, jaką pozycję w społeczeństwie spartańskim zajmowały kobiety - przedstawia okoliczności upadku państwa spartańskiego - wskazuje różnice między ustrojem Sparty 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje oceny ustroju Sparty - przedstawia związek między małą liczbą Spartan a ich sposobem wychowania i życia - ocenia reguły, którym podlegało życie Spartan 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje genezę różnic ustrojowych starożytnej Grecji <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą

			tarczy”, „mówić lakonicznie”	i Aten		aktywność w czasie zajęć
4. Wojny perskie	<ul style="list-style-type: none"> - armia grecka - skutki wojen grecko-perskich - organizacja armii greckiej - przyczyny konfliktów grecko-perskich - przebieg wojen Greków z Persami - najświetniejsi dowódcy greccy 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą VI w. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: hoplita, falanga, Persja, Maraton, Termopile, Salamina, Plateje - lokalizuje na mapie Persję i Grecję - wymienia główne przyczyny wojen grecko-perskich - wskazuje na mapie trasy wypraw Persów przeciwko Grekom oraz miejsca najważniejszych bitew 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e., 479 r. p.n.e. - wymienia dokonania i wyjaśnia znaczenie postaci: Dariusza, Kserksesa, Miltiadesa, Leonidasa i Temistoklesa - analizuje przyczyny wojen grecko-perskich - poprawnie posługuje się terminami: hoplon, Nieśmiertelni, triera - opisuje taktykę walki stosowaną przez Greków 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia wygląd i uzbrojenie greckiego hoplity - opisuje wygląd triery - przedstawia przebieg konfliktu grecko-perskiego - wyjaśnia symboliczne znaczenie słów: „Termopile”, „Przechodniu, powiedz Sparcie, że tu leżymy, wierni jej prawom” - podaje podstawowe informacje dotyczące państwa perskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia dokonania greckich dowódców - wyjaśnia pochodzenie tradycji biegu maratońskiego - ocenia postawę wojowników spartańskich walczących pod Termopilami - tłumaczy, jakie czynniki zadecydowały o ostatecznym sukcesie Greków 	<ul style="list-style-type: none"> - określa wpływ wojen grecko-perskich na późniejsze dzieje starożytnej Grecji <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
5. Wierzenia starożytnych Greków	<ul style="list-style-type: none"> - bogowie greccy - świątynie i obrzędy - wyrocznia - Akropol - mitologia grecka 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Olimp, wyrocznia, Akropol, mit, heros - lokalizuje na mapie Olimp i Delfy - podaje imiona głównych bogów i bogiń greckich oraz dziedziny życia, którym patronowali - wymienia imiona najświetniejszych herosów greckich 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: tytani, Pytia - charakteryzuje system wierzeń starożytnych Greków - wskazuje atrybuty poszczególnych bóstw 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę wyroczni w życiu Greków - opisuje wygląd ateńskiego Akropolu - wyjaśnia znaczenie mitu o Prometeuszu - tłumaczy, na czym polega postawa prometejska 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy rolę mitów w życiu Greków - odszukuje w mitach wartości uniwersalne 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę religii jako czynnika jednoczącego Greków <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
6. Igrzyska olimpijskie	<ul style="list-style-type: none"> - sport w życiu Greków - związek zawodów 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 776 r. p.n.e., 1896 r. 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 393 r. n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sposób traktowania 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę igrzysk olimpijskich w 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia idee starożytnych i

	<p>sportowych z religią</p> <ul style="list-style-type: none"> - przebieg starożytnych igrzysk olimpijskich - greckie obiekty sportowe - bohaterowie antycznych igrzysk 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: gimnazjon, igrzyska, olimpiada, Olimpia, pięciobój olimpijski - lokalizuje na mapie Olimpię - wymienia dyscypliny sportowe znane starożytnym Grekom 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: agon, hipodrom - wyjaśnia rolę sportu w życiu Greków - opisuje przebieg starożytnych igrzysk olimpijskich 	<p>zwycięzców igrzysk przez Greków</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia podobieństwa i różnice między starożytnymi a współczesnymi igrzyskami olimpijskimi 	<p>podtrzymywaniu jedności starożytnej Hellady</p>	<p>współczesnych igrzysk olimpijskich</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>7. Kultura starożytnej Grecji</p>	<ul style="list-style-type: none"> - teatr grecki - literatura grecka - malarstwo i rzeźba - architektura - najwięksi przedstawiciele kultury greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, kim byli Homer i Fidiusz oraz podaje tytuły ich dzieł - poprawnie posługuje się terminami: Wielkie Dionizje, koturny, dramat, tragedia, komedia, „Iliada”, „Odyseja” - przedstawia okoliczności narodzin teatru greckiego - prezentuje najważniejsze osiągnięcia kultury greckiej - wymienia nazwy greckich porządków architektonicznych 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 750 r. p.n.e., ok. 534 r. p.n.e. - krótko charakteryzuje postaci: Sofoklesa, Arystofanesa i Myrona, wymieniając ich kluczowe dzieła - poprawnie posługuje się terminami: skene, proskenion, orchestra, theatron, meandry, malarstwo czarnofigurowe i czerwonofigurowe - opisuje przebieg Wielkich Dionizji 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasady obowiązujące w teatrze greckim - przedstawia różnice między grecką tragedią a komedią - opisuje wygląd teatru greckiego - określa różnice pomiędzy porządkami architektonicznymi występującymi w starożytnej Grecji - podaje nazwy stylów malarskich stosowanych przez starożytnych Greków 	<ul style="list-style-type: none"> - przytacza najważniejsze informacje dotyczące treści „Iliady” i „Odysei” - wskazuje cechy charakterystyczne rzeźby i malarstwa greckiego - omawia rolę teatru w życiu starożytnych Greków 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje społeczną rolę teatru w starożytnej Grecji i współcześnie <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>8. Filozofowie i wynalazcy</p>	<ul style="list-style-type: none"> - filozofia grecka - najsłynniejsze greckie szkoły - matematyka - historia i geografia 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Sokrates, Platon, Arystoteles, Pitagoras, Herodot, Tukidydes, Archimedes - poprawnie posługuje się 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: VII–VI w. p.n.e., V w. p.n.e., IV w. p.n.e., III w. p.n.e., II w. n.e. - krótko charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje okoliczności narodzin filozofii - przedstawia poglądy najsłynniejszych filozofów greckich 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę filozofii w życiu starożytnych Greków - ocenia wkład greckich filozofów i 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje kontynuację myśli filozoficznej starożytnych Greków we

	<ul style="list-style-type: none"> - najwybitniejsi reprezentanci nauki greckiej - greckie wynalazki 	<p>terminami: filozofia, logika</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia zagadnienia będące przedmiotem zainteresowania filozofów - opisuje dokonania przedstawicieli nauki greckiej 	<p>dokonania: Heraklita z Efezu, Demokryta z Abdery, Talesa z Miletu, Euklidesa, Klaudiusza Ptolemeusza</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Akademia Platońska, Liceum, klepsydra 		<p>wynalazców w rozwój różnych dziedzin nauki</p>	<p>współczesnych systemach filozoficznych (na wybranych przykładach)</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>Tajemnice sprzed wieków – Czy „ogniste zwierciadła” Archimedesza istniały naprawdę?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - osiągnięcia Archimedesza - „ogniste zwierciadła” 			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania Archimedesza - poprawnie posługuje się terminami: „ogniste zwierciadła”, eureka (heureka) - wymienia wynalazki Archimedesza i omawia ich zastosowanie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia domniemaną zasadę działania „ognistych zwierciadeł” - tłumaczy konieczność wykorzystania różnych metod badawczych dla potwierdzenia autentyczności zjawisk i wydarzeń historycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>9. Podboje Aleksandra Macedońskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Grecja po wojnach perskich - Aleksander Macedoński - wyprawa Aleksandra przeciwko Persji 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli Filip II i Aleksander Wielki - poprawnie posługuje się terminami: Związek Morski, wojna peloponeska, Issos, 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 334p.n.e., 333 r. p.n.e, 331 r. p.n.e., 323 r. p.n.e. 338 r. p.n.e - przedstawia dokonania Dariusza III 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje proces tworzenia potęgi Macedonii przez Filipa II - opisuje przebieg wyprawy Aleksandra 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie klęski Greków w bitwie pod Cheroneą - wymienia okoliczności 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje analizy upadku starożytnego świata Grecji i sukcesu Macedonii <p>Ponadto:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - imperium macedońskie - kultura hellenistyczna - państwa hellenistyczne 	<p>Gaugamela, kultura hellenistyczna</p> <ul style="list-style-type: none"> - lokalizuje na mapie Macedonię - wskazuje na mapie trasę wyprawy Aleksandra, miejsca najważniejszych bitew i zajęte terytoria 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Cheronea, węzeł gordyjski - wyjaśnia przyczyny i skutki wojny peloponeskiej - podaje przyczyny i skutki podboju Persji przez Aleksandra 	<p>przeciwko Persom</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia sytuację w Grecji po zakończeniu wojen z Persją - omawia organizację imperium macedońskiego - podaje cechy charakterystyczne kultury hellenistycznej 	<p>powstania państw hellenistycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ jednostki na proces kształtowania dziejów 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - latarnia na Faros - badania archeologiczne pozostałości po latarni 			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania postaci: Sostratosa, Ptolemeusza I, Ptolemeusza II - lokalizuje na mapie wyspę Faros i port w Aleksandrii - omawia okoliczności budowy latarni na Faros 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje prawdopodobny wygląd latarni - wyjaśnia znaczenie prowadzenia badań archeologicznych dla lepszego poznania historii i dokonań człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - określa ekonomiczną i strategiczną rolę latarni morskiej na Faros i portu w Aleksandrii <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

ROZDZIAŁ III: IMPERIUM RZYMSKIE

<p>1. Początki Rzymu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Italia – położenie geograficzne i warunki naturalne - legenda o założeniu Rzymu - monarchia rzymska i 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 753 r. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: wilczyca kapitolńska, patrycjusz, plebejusz 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 389 r. p.n.e., 509 r. p.n.e - przedstawia postacie legendarnych założycieli Rzymu: Romulusa i Remusa 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia okoliczności obalenia monarchii w Rzymie - określa rolę i zadania poszczególnych warstw społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia imiona królów panujących w Rzymie - charakteryzuje panowanie kolejnych władców rzymskich 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje wpływ warunków naturalnych na kierunki rozwoju cywilizacji rzymskiej i greckiej
--------------------------	---	--	---	---	--	---

	<p>jej upadek</p> <ul style="list-style-type: none"> - społeczeństwo Rzymu - podbój Italii przez Rzymian 	<ul style="list-style-type: none"> - lokalizuje na mapie Italię i Rzym - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące w Italii - określa ramy chronologiczne istnienia monarchii w Rzymie - wymienia nazwy warstw społecznych w starożytnym Rzymie 	<ul style="list-style-type: none"> - opowiada legendę o założeniu Rzymu - poprawnie posługuje się terminami: Etruskowie, Italikowie, Latynowie, Lacjum, Galowie - wskazuje na mapie terytoria w Italii podbite przez Rzymian 	<p>starożytnego Rzymu</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy ludów italskich podbitych przez wojska rzymskie 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia etapy podboju Italii przez Rzymian - wyjaśnia znaczenie wyrażenia „pyrusowe zwycięstwo” 	<p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>Tajemnice sprzed wieków</p> <p>– Jak poznano pochodzenie Etrusków?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pochodzenie Etrusków - osiągnięcia cywilizacji etruskiej 			<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim był i czym zasłynął Herodot - lokalizuje na mapie siedziby Etrusków w Italii - wskazuje na mapie prawdopodobne miejsca pochodzenia Etrusków - wymienia osiągnięcia cywilizacji etruskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim był i czym zasłynął Dionizjusz z Halikarnasu - omawia organizację państwa etruskiego - opisuje tryb życia i zajęcia Etrusków - dostrzega rolę współczesnych technologii w procesie poznawania dziejów 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje osiągnięcia cywilizacji etruskiej z osiągnięciami wcześniejszych cywilizacji starożytnych <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>2. Republika rzymska</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ustój państwa rzymskiego - urzędnicy rzymscy - zasady funkcjonowania republiki 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: republika, zgromadzenie ludowe, senat, konsul, pretor, cenzor, edyl, kwestor, trybun ludowy, <i>veto</i> - omawia zadania 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: kolegalność, dyktator, liktor - przedstawia zasady funkcjonowania republiki rzymskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a republiką rzymską 	<ul style="list-style-type: none"> - określa istotę sporu o prawa polityczne plebejuszy i sposób jego rozwiązania - podaje cechy, które powinien posiadać 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje istotę republiki rzymskiej jako formy państwa <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie

	- rola plebejuszy w państwie rzymskim	zgromadzenia ludowego, senatu	- omawia zadania poszczególnych urzędników rzymskich		wzorowy obywatel Rzymu	formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
3. Podboje Rzymu	- armia rzymska - wojny punickie - ekspansja Rzymu po wojnach punickich - podbój Galii przez Juliusza Cezara	- zna wydarzenia związane z datami: 264–241 r. p.n.e., 218–201 r. p.n.e., 149–146 r. p.n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Hannibal, Juliusz Cezar - poprawnie posługuje się terminami: legion, wojny punickie, Kartagina, Imperium Rzymskie - wskazuje na mapie terytoria zajęte przez Rzymian podczas wojen punickich	- zna wydarzenia związane z datami: 216 r. p.n.e., 202 r. p.n.e., 52 r. p.n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Scypion, Wercyngetoryks - poprawnie posługuje się terminami: oddział inżynieryjny, Kanny, Zama, Alezja - określa przyczyny i skutki wojen punickich - wskazuje na mapie terytoria zajęte przez Rzymian w II i I w. p.n.e.	- omawia przebieg wojen punickich - opisuje wygląd i elementy uzbrojenia rzymskiego legionisty - wymienia typy oddziałów wchodzących w skład armii	- prezentuje dokonania Hannibala i określa ich znaczenie - charakteryzuje taktykę walki stosowaną przez Rzymian	- dokonuje analizy porównawczej taktyki walki Rzymian, Greków i Macedończyków Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
4. Upadek republiki rzymskiej	- skutki podbojów rzymskich - niewolnictwo w Rzymie – powstanie Spartakusa - kryzys republiki rzymskiej - wojny domowe - rządy Juliusza Cezara	- zna wydarzenia związane z datami: 44 r. p.n.e., 31 r. p.n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Spartakus, Oktawian, Kleopatra - poprawnie posługuje się terminami: prowincja, namiestnik, łuk triumfalny, gladiator - wymienia korzyści, jakie Rzym czerpał z posiadania	- zna wydarzenia związane z datami: 71 r. p.n.e., 60 r. p.n.e., 48 r. p.n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Pompejusz, Krassus, Marek Antoniusz - poprawnie posługuje się terminami: triumf, sieciarz, samnita, arystokracja, Farsalos, Akcjum - omawia rolę triumfu w	- charakteryzuje sposób organizacji prowincji rzymskich - opisuje przebieg pochodu triumfalnego - wyjaśnia, na czym polegały walki gladiatorów - omawia przebieg powstania Spartakusa - wymienia dokonania	- prezentuje przebieg wojen domowych w Rzymie - lokalizuje na mapie miejsca bitew z okresu wojen domowych	- dokonuje analizy porównawczej ustroju republiki rzymskiej sprzed i w trakcie dyktatury Gajusza Juliusza Cezara Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i

		<p>provincji</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, skąd pochodzili niewolnicy rzymscy 	<p>starożytnym Rzymie</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia skutki podbojów rzymskich - podaje przyczyny i przejawy kryzysu republiki rzymskiej - przedstawia sytuację niewolników w państwie rzymskim 	<p>Juliusza Cezara</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia okoliczności śmierci Kleopatry 		<p>wnioski</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
5. Cesarstwo rzymskie	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja i ustrój cesarstwa - panowanie Oktawiana Augusta - rozwój terytorialny cesarstwa - rzymskie drogi - barbarzyńcy 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim był i czym zasłynął Oktawian August - poprawnie posługuje się terminami: pryncypat, cesarz, cesarstwo, barbarzyńcy - określa znaczenie dróg dla funkcjonowania Imperium Rzymskiego - wymienia nazwy towarów sprowadzanych do Rzymu - wskazuje na mapie prowincje podbite przez Rzymian w okresie cesarstwa 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania Trajana - poprawnie posługuje się terminami: <i>pax romana</i>, romanizacja, bursztynowy szlak, limes, Wał Hadriana, Dakowie - lokalizuje na mapie bursztynowy szlak - opowiada, w jaki sposób budowano drogi w państwie rzymskim - wyjaśnia zasady pryncypatu - omawia relacje cesarstwa z barbarzyńskimi sąsiadami 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sytuację w państwie rzymskim po zakończeniu wojen domowych - określa zakres władzy cesarza - wyjaśnia znaczenie powiedzenia: „Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu” - przedstawia organizację państwa rzymskiego za czasów cesarstwa 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia słuszość twierdzenia, że cesarstwo było „komedią republiki” - omawia sposób funkcjonowania gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia politykę cesarstwa w okresie <i>pax romana</i> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
6. Życie w Wiecznym Mieście	<ul style="list-style-type: none"> - miasto Rzym - domy Rzymian - religia rzymska - Forum Romanum - architektura rzymska 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Forum Romanum, łaźnia (termy), amfiteatr, westalki - omawia funkcje Forum Romanum i łaźni rzymskich - wymienia rozrywki starożytnych Rzymian - podaje imiona najważniejszych bogów rzymskich 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: atrium, perystyl, Ołtarz Pokoju - opisuje wygląd starożytnego Rzymu - opisuje wygląd domu bogatego Rzymianina - przedstawia system wierzeń rzymskich 	<ul style="list-style-type: none"> - określa warunki życia w mieście - porównuje Forum Romanum z ateńską agorą - określa podobieństwa między religią rzymską a grecką - opisuje wygląd rzymskiej świątyni 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice w sposobie życia zamożnych i ubogich Rzymian - omawia zmiany w wyglądzie Rzymu wprowadzone za panowania Oktawiana Augusta - wyjaśnia przyczyny popularności kultu bogów przejętego od 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje styl życia mieszkańca starożytnego Rzymu i starożytnych Aten <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób

					ludności z terenów podbitych	- wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Jak odkryto Pompeje?	- okoliczności zniszczenia miasta - odkrycie ruin Pompejów - wygląd starożytnego miasta			- zna wydarzenie związane z datą 79 r. n.e. - lokalizuje na mapie Pompeje - określa okoliczności zniszczenia miasta - opisuje wygląd rzymskiego domu na podstawie wykopalisk w Pompejach	- zna wydarzenia związane z datami: 1748 r., 1861 r. - przedstawia dokonania Giuseppe Fiorellego - omawia wygląd Pompejów - wyjaśnia, na czym polega praca archeologa	- ocenia wpływ odkrycia ruin Pompejów dla rozwoju wiedzy o Imperium Rzymskim Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
7. Osiągnięcia Rzymian	- związki między kulturą rzymską i grecką - Koloseum - akwedukty - prawo rzymskie - literatura rzymska	- określa, kim byli i czym zasłynęli: Wergiliusz, Horacy, Owidiusz, Liwiusz, Tacyt, Swetoniusz - poprawnie posługuje się terminami: Koloseum, akwedukt, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana - wymienia osiągnięcia kultury i architektury rzymskiej - wyjaśnia, do czego służyły Koloseum i akwedukty - podaje nazwy rzymskich zbiorów praw - wymienia przedstawicieli	- zna wydarzenia związane z datami: 449 r. p.n.e., 125 r. n.e., 70–82 r. n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Galen, Wespazjan, Tytus, Justynian, Mecenas - poprawnie posługuje się terminami: mozaika, mecenas - przedstawia sposób budowy akweduktów - omawia najważniejsze zasady prawne obowiązujące w starożytnym Rzymie	- wskazuje przejawy oddziaływania kultury greckiej na rzymską - opisuje wygląd i funkcje Koloseum - omawia osiągnięcia rzymskie w dziedzinie prawa - wymienia dokonania przedstawicieli rzymskiej literatury i historii	- wyjaśnia rolę prawa rzymskiego jako podstawy współczesnych funkcjonujących systemów prawnych	- ocenia wkład Rzymian w rozwój kultury i jej wpływ na współczesną cywilizację Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie

		rzymskiej literatury i historii				zajęć
8. Pierwsi chrześcijanie	<ul style="list-style-type: none"> - Palestyna w czasach rzymskich - Jezus i jego nauki - powstanie i rozwój chrześcijaństwa - symbole chrześcijańskie - zasady wiary chrześcijańskiej - prześladowania pierwszych chrześcijan - zwycięstwo religii chrześcijańskiej - podziały w Kościele chrześcijańskim 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datą 7–4 r. p.n.e. - opisuje działalność i znaczenie postaci: Heroda Wielkiego, Poncjusza Piłata, Pawła z Tarsu - poprawnie posługuje się terminami: Mesjasz, apostołowie, chrześcijaństwo, Pismo Święte, Ewangelia, katolicy, papież - charakteryzuje działalność Jezusa z Galilei - wymienia imiona autorów Ewangelii - omawia najważniejsze zasady wiary chrześcijańskiej - określa symbole chrześcijaństwa 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 303–304 r., 313 r., 392 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Trajan, Konstantyn Wielki, Teodozjusz Wielki - poprawnie posługuje się terminami: chrystogram, teologia, sobór, heretyk, zabobon - przedstawia okoliczności, w których chrześcijaństwo stało się religią panującą w Rzymie - lokalizuje na mapie zasięg chrześcijaństwa do V w. n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> - określa sytuację narodu żydowskiego pod panowaniem Rzymian - omawia działalność apostołów - wyjaśnia przyczyny popularności chrześcijaństwa w starożytnym Rzymie - podaje przyczyny prześladowań chrześcijan - wymienia nazwy odłamów religii chrześcijańskiej - podaje nazwy ksiąg wchodzących w skład Nowego Testamentu 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje organizację Kościoła chrześcijańskiego w pierwszych wiekach jego istnienia - wskazuje przyczyny i konsekwencje sporów wewnątrz Kościoła chrześcijańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia rolę chrześcijaństwa w Cesarstwie Rzymskim Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
9. Koniec świata starożytnego	<ul style="list-style-type: none"> - kryzys cesarstwa rzymskiego - podział cesarstwa - wędrówka ludów - Hunowie - upadek cesarstwa zachodniorzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 395 r., 476 r. - wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Konstantyn Wielki, Teodozjusz Wielki - poprawnie posługuje się terminami: wielka wędrówka ludów, barbarzyńcy - wskazuje na mapie linię podziału cesarstwa rzymskiego na część wschodnią i zachodnią - wymienia nazwy plemion barbarzyńskich atakujących cesarstwo 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datą 451 r. - wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Atylla Dioklecjan Odoaker, Romulus Augustulus - poprawnie posługuje się terminami: Wandal, Hun - określa wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku cesarstwa zachodniorzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sytuację w państwie rzymskim w III i IV w. - wskazuje przejawy kryzysu w państwie rzymskim - określa sytuację Rzymu w czasie wędrówki ludów - opisuje tryb życia Hunów - wyjaśnia, w jaki sposób barbarzyńcy przyczynili się do 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje próby reform podejmowane przez cesarzy rzymskich: Dioklecjana, Konstantyna i Teodozjusza - omawia symboliczne znaczenie daty 476 r. 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje oceny wpływu wewnętrznych i zewnętrznych przyczyn upadku cesarstwa Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób

		- lokalizuje na mapie tereny cesarstwa objęte wędrówką ludów		zniszczenia Rzymu		- wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
ROZDZIAŁ IV: POCZĄTKI ŚREDNIOWIECZA						
1. Bizancjum	- sytuacja w Bizancjum po upadku Rzymu - panowanie Justyniana I Wielkiego - wzrost znaczenia Konstantynopola - Hagia Sophia - kultura i nauka w Bizancjum - początki rozłamu w Kościele chrześcijańskim	- zna wydarzenie związane z datą 395 r. - określa, kim był i czym zasłynął Justynian I Wielki - poprawnie posługuje się terminami: Bizancjum, Hagia Sophia, katolicyzm, prawosławie - lokalizuje na mapie Konstantynopol i cesarstwo bizantyjskie - wymienia nazwy terytoriów podbitych przez Justyniana	- zna wydarzenia związane z datami: 330 r., 527 r. - poprawnie posługuje się terminami: ogień grecki, ikona, bazylika - prezentuje osiągnięcia Bizancjum w dziedzinie kultury i nauki - określa wpływ warunków geograficznych na znaczenie Konstantynopola - poprawnie stosuje nazwy <i>katolicyzm</i> i <i>prawosławie</i> dla poszczególnych odłamów Kościoła chrześcijańskiego	- opisuje okoliczności powstania Konstantynopola - wymienia reformy wprowadzone przez Justyniana I Wielkiego - omawia ustrój Bizancjum - opisuje wygląd świątyni Hagia Sophia - wyjaśnia znaczenie określenia <i>Nowy Rzym</i>	- charakteryzuje sytuację w Bizancjum po upadku Rzymu - określa czynniki decydujące o sile militarnej Bizancjum - przedstawia sytuację Kościoła chrześcijańskiego po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego	- wskazuje różnice między Kościołem wschodnim a zachodnim Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
2. Początki islamu	- Arabowie - działalność Mahometa - islam – zasady wiary - meczet - podboje arabskie - nauka i kultura Arabów	- zna wydarzenie związane z datą 622 r. - poprawnie posługuje się terminami: islam, Allah, muzułmanie, hidżra, Koran, meczet, minaret - lokalizuje na mapie Półwysp Arabski oraz miasta: Mekkę i Medynę - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące na Półwyspie Arabskim - opisuje warunki życia i zajęcia Arabów	- zna wydarzenia związane z datami: 630 r., 632 r., 711 r. - przedstawia dokonania Mahometa - poprawnie posługuje się terminami: szariat, dżihad, świątynia Kaaba, kalif, arabeska - wskazuje na mapie kierunki i zasięg podbojów Arabów - prezentuje osiągnięcia arabskie w dziedzinie kultury i nauki	- przedstawia okoliczności, w których doszło do powstania islamu - opisuje wygląd meczetu - omawia organizację państwa arabskiego - charakteryzuje stosunek Arabów do podbitych narodów	- określa rolę Arabów w rozpowszechnianiu osiągnięć ludów podbitych oraz rozwoju spuścizny starożytnych cywilizacji - dostrzega znaczenie idei świętej wojny dla rozprzestrzeniania się religii arabskiej	- charakteryzuje związki między islamem, chrześcijaństwem i judaizmem Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie

		- wymienia filary wiary arabskiej				zajęć
3. Państwo Franków	- Europa zachodnia po upadku cesarstwa zachodnio-rzymskiego - Merowingowie i Karolingowie - Karol Wielki i odnowienie cesarstwa na zachodzie - kultura, nauka i sztuka w państwie Franków	- zna wydarzenie związane z datą 800 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Pepin Krótki, Karol Wielki - poprawnie posługuje się terminami: majordom, marchia, margrabia, hrabia, hrabstwo - renesans karoliński - lokalizuje na mapie pierwotne siedziby Franków - opisuje życie codzienne i zajęcia Franków - określa zasięg terytorialny państwa Franków - wskazuje na mapie terytoria podbite przez Karola Wielkiego	- zna wydarzenia związane z datami: 496 r., 732 r., 814 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Chlodwig, Karol Młot, Einhard - poprawnie posługuje się terminami: arianizm, siedem sztuk wyzwolonych, minuskuła, retoryka, dialektyka, kaligrafia, manuskrypt, miniatura - wyjaśnia znaczenie przyjęcia chrztu przez Chlodwiga - przedstawia rozwój kultury i nauki za panowania Karola Wielkiego	- przedstawia sytuację polityczną w Europie zachodniej po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego - omawia organizację państwa Franków - opisuje sposób przejęcia władzy w państwie Franków przez dynastię Karolingów - prezentuje dokonania Karola Wielkiego - określa znaczenie koronacji cesarskiej Karola	- wyjaśnia znaczenie zwycięstwa Franków w bitwie pod Poitiers - uzasadnia słuszość określenia <i>renesans karoliński</i> dla zmian w kulturze i nauce, które nastąpiły w VIII i IX w. - ocenia wpływ Karola Wielkiego na proces kształtowania się średniowiecznej Europy	- omawia związek między rozwojem kultury i nauki a utrzymaniem silnego państwa Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
4. Rzesza Ottonów	- podział państwa Franków - cesarstwo Ottonów - Otton I i Otton III - idea uniwersalizmu	- zna wydarzenia związane z datami: 843 r., 962 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Otton I, Otton III - poprawnie posługuje się terminami: traktat w Verdun, uniwersalizm - wymienia postanowienia traktatu w Verdun - lokalizuje na mapie państwa powstałe w wyniku podziału monarchii Karola Wielkiego	- określa, kim byli i czym zasłynęli: Ludwik Pobożny, Ludwik Niemiecki, Karol Łysy, Lotar, Henryk II - poprawnie posługuje się terminem: Rzesza Niemiecka, - wyjaśnia, w jaki sposób powstała Rzesza Niemiecka - omawia znaczenie koronacji cesarskiej Ottona I - tłumaczy, na czym polega idea uniwersalizmu	- przedstawia okoliczności, w których doszło do podziału państwa Karola Wielkiego - omawia dokonania Ottona I i Ottona III - opisuje politykę następców Ottona III	- charakteryzuje sytuację polityczną państwa niemieckiego po wygaśnięciu dynastii Karolingów - ocenia rolę Ottona I i Ottona III w kształtowaniu się średniowiecznej Europy	- ocenia znaczenie traktatu w Verdun dla dalszych losów politycznych Europy Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

5. Najazdy Normanów	<ul style="list-style-type: none"> - Normanowie – życie i zajęcia ludności - religia Normanów - podboje wikingów - powstanie państw skandynawskich - okoliczności pojawienia się Normanów w Ameryce 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim był i czym zasłynął Wilhelm Zdobywca - poprawnie posługuje się terminem Normanowie (wikingowie) - lokalizuje na mapie siedziby Normanów - omawia warunki naturalne i położenie geograficzne Półwyspu Skandynawskiego - opisuje warunki życia i zajęcia ludności normańskiej - wskazuje na mapie kierunki ekspansji wikingów - wymienia państwa powstałe na terenie Skandynawii 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 1066 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Leif Eriksson, Robert Giuscard - poprawnie posługuje się terminami: runy, drakkary, snekkary, kościół klepkowy - podaje przyczyny wypraw organizowanych przez Normanów - omawia osiągnięcia Normanów w dziedzinie sztuki i rzemiosła 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia system wierzeń Normanów - opisuje wygląd łodzi wikingów i uzbrojenia wojowników normańskich - wskazuje czynniki, które zadecydowały o sukcesie podbojów normańskich - opisuje okoliczności, w których Normanowie pojawili się w Ameryce 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje okoliczności, w których doszło do powstania państw skandynawskich - dostrzega związek między przyjęciem chrześcijaństwa a zaprzestaniem wypraw rabunkowych Normanów 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ najazdów Normanów na kształt średniowiecznej Europy <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Sekrety tkaniny z Bayeux	<ul style="list-style-type: none"> - podbój Anglii przez Normanów - historia tkaniny z Bayeux - wyniki badań nad tkaniną z Bayeux 			<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 1066 r. - przedstawia dokonania Wilhelma Zdobywcy - poprawnie posługuje się terminem tkanina z Bayeux - opisuje, co zostało przedstawione na tkaninie z Bayeux - wyjaśnia, w jaki sposób określa się wiek i pochodzenie źródeł historycznych - opisuje przebieg podboju Anglii przez Wilhelma Zdobywcę 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 1070 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Edward Wyznawca, Harold - tłumaczy, na czym polega trudność w ustaleniu autorów dzieł średniowiecznych - opowiada o dziejach tkaniny z Bayeux 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie źródeł ikonograficznych dla rozwoju współczesnej historiografii <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

6. Słowianie i Węgrzy	<ul style="list-style-type: none"> - wędrówka Słowian - pierwsze państwa słowiańskie - działalność Cyryla i Metodego - najazdy Węgrów - powstanie Rusi 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli Cyryl i Metody - poprawnie posługuje się terminem Słowianie - dokonuje podziału Słowian na grupy (zachodnią, wschodnią, południową) - wskazuje na mapie położenie pierwszych państw słowiańskich i Węgier - omawia warunki życia i zajęcia Słowian 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: IV–V w., VII w., IX w., 863 r., 955 r., 988 r., 1001 r. - przedstawia dokonania postaci: Samona, Rościsława, Świętopełka, Włodzimierza Wielkiego, Stefana Wielkiego - poprawnie posługuje się terminami: głagolica, cyrylica, latopis, Lechowe Pole 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację plemion słowiańskich - wymienia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich i państwa węgierskiego - opisuje działalność misyjną Cyryla i Metodego - wyjaśnia, jakie znaczenie dla utrzymania i rozwoju państwowości słowiańskiej miała decyzja władców o przyjęciu chrztu 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania Włodzimierza Wielkiego i Stefana Wielkiego - charakteryzuje okoliczności powstania państwa ruskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje warunki tworzenia się i rozwoju pierwszych państw słowiańskich <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
7. Między papieżem a cesarstwem	<ul style="list-style-type: none"> - kryzys kościoła w X w. - reforma kościoła - schizma wschodnia - spór o inwestyturę 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: X w., 1054 r., 1122 r. - przedstawia dokonania postaci: Grzegorza VII i Henryka IV - poprawnie posługuje się terminami: schizma wschodnia, prawosławie, inwestytura, konkordat wormacki - wymienia przejawy kryzysu w Kościele w X w. - lokalizuje na mapie Cluny - wskazuje na mapie zasięg wpływów Kościoła katolickiego i prawosławnego 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: X w., 1075 r., 1077r. - określa, kim był i czym zasłynął Sylwester II - poprawnie posługuje się terminami: Cluny, dyktat papieski, prawo kanoniczne, ekskomunika, prawosławie, Canossa, synod - omawia przyczyny i konsekwencje schizmy wschodniej dla Kościoła i jego wyznawców 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sytuację w Kościele chrześcijańskim w X w. - omawia dokonania papieża Sylwestra II - przedstawia okoliczności, w których doszło do schizmy wschodniej - opisuje przebieg sporu i sposób, w jaki został rozwiązany - podaje najistotniejsze treści zawarte w Dyktacie papieskim Grzegorza VII 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę - tłumaczy znaczenie powiedzenia: „pójść do Cannosy” 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje i ocenia źródła konfliktów w Kościele w okresie wczesnego średniowiecza <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
ROZDZIAŁ V: POLSKA PIERWSZYCH PIASTÓW						

1. Pradzieje ziem polskich	<ul style="list-style-type: none"> - kultury archeologiczne na ziemiach polskich - Biskupin - gospodarka ziem polskich - religia Słowian 			<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne istnienia kultur archeologicznych na ziemiach polskich - poprawnie posługuje się terminami: kurhan, kamienne kręgi, kultura archeologiczna, dymarka - przedstawia najważniejsze odkrycia archeologiczne na ziemiach polskich - opisuje wygląd osady w Biskupinie - omawia warunki naturalne panujące na ziemiach polskich - lokalizuje na mapie Biskupin - wskazuje na mapie siedziby plemion słowiańskich - omawia system wierzeń słowiańskich - wymienia nazwy plemion słowiańskich zamieszkujących ziemie polskie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega trudność w badaniu historii kultur archeologicznych na ziemiach polskich - wymienia nazwy kultur archeologicznych obecnych na ziemiach polskich - charakteryzuje kontakty gospodarcze mieszkańców ziem polskich z przedstawicielami cywilizacji śródziemnomorskich 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje i ocenia poziom rozwoju cywilizacyjnego ziem polskich w odniesieniu do reszty Europy <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Kiedy powstała	<ul style="list-style-type: none"> - okoliczności powstania osady w Biskupinie - dendrochronologia 			<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: VIII w. p.n.e., 1933 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, jakie informacje może zdobyć historyk dzięki zastosowaniu metody dendro- 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia i ocenia korzyści płynące z zastosowania różnych nauk pomocniczych

osada w Biskupinie?				Walenty Sz wajcer, Józef Kostrzewski - poprawnie posługuje się terminem dendrochronologia - przedstawia okoliczności odkrycia osady w Biskupinie	chronologicznej - wskazuje problemy wynikające z zastosowania metody dendrochronologii	historii w badaniach przeszłości Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
2. Początki państwa polskiego	- plemiona polskie - państwo Mieszka I - organizacja państwa Mieszka I - chrzest Polski - Dagome iudex - podboje Mieszka I	- zna wydarzenia związane z datami: 966 r., 972 r. - przedstawia dokonania Mieszka I - poprawnie posługuje się terminami: drużyna książęca, woj, danina - wymienia nazwy plemion słowiańskich zamieszkujących ziemie polskie i wskazuje na mapie ich siedziby - lokalizuje na mapie główne grody w państwie Mieszka I - opisuje okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I	- zna wydarzenia związane z datami: IX w., 991 r. - wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Ibrahim ibn Jakub, Jordan, Dobrawa - poprawnie posługuje się terminami: „Geograf Bawarski”, szyszak, kolczuga, ludność służebna - wymienia korzyści wynikające z przyjęcia chrztu - określa, jakie informacje znalazły się w dokumencie Dagome iudex - prezentuje rozwój terytorialny państwa Mieszka I	- omawia organizację plemion słowiańskich na ziemiach polskich - przedstawia okoliczności powstania państwa polskiego - opisuje wygląd i uzbrojenie woja z drużyny książęcej - charakteryzuje strukturę społeczną w państwie Mieszka I	- wyjaśnia znaczenie decyzji Mieszka I o przyjęciu chrztu - tłumaczy, dlaczego książę przyjął chrzest z rąk czeskich - określa przyczyny powstania dokumentu Dagome iudex	- ocenia kierunki rozwoju państwa polskiego u progu jego istnienia Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
3. Państwo Bolesława Chrobrego	- panowanie Bolesława Chrobrego - misja św. Wojciecha - zjazd gnieźnieński	- zna wydarzenia związane z datami: 997 r., 1000 r., 1002–1018 r., 1025r. - określa, kim byli i czym	- określa, kim byli i czym zasłynęli: Oda, Radzim Gaudenty, Thietmar, Henryk II, Świętopełk	- przedstawia okoliczności przejęcia władzy przez Bolesława Chrobrego	- opisuje żywot św. Wojciecha na podstawie płaskorzeźb na	- ocenia skutki polityki wewnętrznej i zagranicznej

	<ul style="list-style-type: none"> - gród w Gnieźnie - podboje Bolesława Chrobrego - koronacja królewska 	<p>zasłynęli: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, Otton III, Gall Anonim</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: relikwie, metropolia, kanonizacja, włócznia św. Maurycego, gród - opisuje przebieg misji św. Wojciecha - wymienia przyczyny i skutki zjazdu gnieźnieńskiego - wskazuje na mapie terytoria podbite przez Bolesława Chrobrego 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: kasztelan, czynszownik, Grody Czerwieńskie - omawia postanowienia pokoju w Budziszynie - opisuje wygląd Gniezna w czasach Bolesława Chrobrego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia dokonania Bolesława Chrobrego - charakteryzuje organizację państwa polskiego za panowania Bolesława - porównuje relacje źródłowe na temat zjazdu władców w 1000 r. - wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego 	<p>drzwiach katedry gnieźnieńskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie zjazdu gnieźnieńskiego dla rozwoju organizacji kościelnej i państwowej 	<p>Bolesława dla państwa polskiego</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
4. Kryzys i odbudowa państwa Piastów	<ul style="list-style-type: none"> - panowanie Mieszka II - upadek państwa polskiego - rządy Kazimierza Odnowiciela i odbudowa państwa polskiego - panowanie Bolesława Śmiałego - Polska w sporze o inwestyturę między cesarstwem a papieżem - konflikt króla Bolesława z biskupem Stanisławem 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 1025 r., 1076 r., 1079 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław ze Szczepanowa - poprawnie posługuje się terminami: trybut, denar - wymienia przyczyny kryzysu i upadku państwa polskiego w XI w. 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 1034 r., 1039 r., - określa, kim byli i czym zasłynęli: Bezprym, Konrad II, Jarosław Mądry, Mieclaw, Brzetysław - wyjaśnia przyczyny i skutki sporu między królem a biskupem - opisuje przebieg konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje sytuację w państwie polskim po śmierci Bolesława Chrobrego - omawia działalność Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego - porównuje relacje źródłowe na temat sporu między królem Bolesławem a biskupem Stanisławem - wyjaśnia, dlaczego w sporze o inwestyturę Bolesław Śmiały opowiedział się po stronie papieża 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje oceny skutków polityki zagranicznej prowadzonej przez Bolesława Śmiałego - ocenia obiektywnie źródła historycznych wydarzeń z 1079 r. 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje problemy w interpretacji dziejów panowania pierwszych Piastów <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
5. Panowanie Bolesława Krzywoustego	<ul style="list-style-type: none"> - panowanie Władysława Hermana - konflikt między 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 1138 r. - określa, kim byli i czym 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 1102 r., 1108 r., 1109 r., 1116 r., 1124 r. 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sytuację polityczną państwa polskiego za 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje podbój i chrystianizację Pomorza 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia i ocenia konsekwencje decyzji Bolesława o

	<p>Bolesławem a Zbigniewem</p> <ul style="list-style-type: none"> - najazd niemiecki na ziemie polskie - podbój Pomorza - statut Bolesława Krzywoustego - początki rozbicia dzielnicowego 	<p>zasłynęli: Władysław Herman, Bolesław Krzywousty, Władysław Wygnaniec, Kazimierz Sprawiedliwy</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: wojewoda, statut, seniorat, senior, dzielnica senioralna - wskazuje na mapie terytoria podbite przez Bolesława Krzywoustego - lokalizuje na mapie grody oblegane przez Niemców - wymienia postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli: Bolesław Kędzierzawy, Mieszko Stary, Henryk Sandomierski, Zbigniew, Sieciech, Henryk V - wyjaśnia przyczyny sporu między Bolesławem Krzywoustym a Zbigniewem - wskazuje na mapie dzielnicę senioralną i ziemie przyznane poszczególnym synom i wdowie po Bolesławie Krzywoustym 	<p>panowania Władysława Hermana</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia okoliczności najazdu niemieckiego na Polskę - wymienia przyczyny powstania statutu Bolesława Krzywoustego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie przyłączenia Pomorza do Polski 	<p>podziale państwa polskiego</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>Tajemnice sprzed wieków – Kto spisywał dzieje Polski?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego - obiektywizm i prawda historyczna 			<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Gall Anonim, Thietmar, Wincenty Kadłubek - określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka - wymienia przyczyny powstania dzieł kronikarzy - wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli: Kosmas, Nestor - wymienia przyczyny powstania dzieł kronikarzy - przedstawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima - wyjaśnia, kim był Bolesław Zapomniany 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

Wymagania na poszczególne oceny- kl. II

Temat lekcji	Zagadnienia, materiał nauczania	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Rozdział I: Polska i świat w XII–XIV wieku						
1. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny, przebieg i skutki wypraw krzyżowych • powstanie zakonów rycerskich • krucjaty na terenie Europy • udział książąt piastowskich w krucjatach 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: krucjata, krzyżowcy, Lewant, zakony rycerskie • prawidłowo sytuuje na osi czasu okres wypraw krzyżowych • lokalizuje na mapie Palestynę 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1095 r., 1096 r., 1291 r. • wymienia zakony rycerskie założone podczas krucjat: joannitów, templariuszy i Krzyżaków • wskazuje co najmniej jedną przyczynę oraz jeden skutek wypraw krzyżowych • przedstawia w porządku chronologicznym najważniejsze wydarzenia związane z wyprawami krzyżowymi 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny wypraw krzyżowych i wskazuje ich skutki • wskazuje na mapie Królestwo Jerozolimskie • wyjaśnia specyficzny charakter czwartej krucjaty oraz wymienia skutki zdobycia Bizancjum przez krzyżowców 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zasady funkcjonowania zakonów rycerskich • porównuje uzbrojenie i sposób walki rycerzy europejskich z wyposażeniem oraz taktyką walki saracenów • omawia pozytywne i negatywne skutki wypraw krzyżowych dla Europy i Azji Mniejszej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje udział książąt piastowskich w wyprawach
2. Polska dzielnicowa	<ul style="list-style-type: none"> • postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego i podział Polski na dzielnice • odstąpienie od zasady senioratu • rozdrobnienie dzielnicowe i rywalizacja między książętami piastowskimi • skutki rozbicia dzielnicowego • przemiany 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: statut, senior, princeps • wskazuje na mapie dzielnicę senioralną i dzielnice juniorów • podaje wydarzenie, które rozpoczęło rozbicie dzielnicowe (testament Bolesława Krzywoustego 1138 r.) • określa podstawowe założenia testamentu Bolesława Krzywoustego oraz znaczenie tego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie dzielnice Polski: Małopolskę, Wielkopolskę, Mazowsze, Śląsk, Pomorze Gdańskie, Pomorze Zachodnie • wymienia synów Bolesława Krzywoustego oraz przyznane im ziemie • omawia zasadę senioratu i pryncypatu • omawia przyczyny i skutki konfliktów 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami 1180 r. 1227 r. • omawia przyczyny i skutki odstąpienia od zasady senioratu • wymienia grupy społeczne, które dążyły do przywrócenia jedności państwa polskiego • omawia przemiany gospodarcze na ziemiach polskich – rozwój osadnictwa i rzemiosła, 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje tereny utracone przez książąt piastowskich w czasie rozbicia dzielnicowego, m.in. Pomorze Szczecińskie, ziemię lubuską, drohiczyńską i chełmińską • przedstawia zagadnienie rozbicia dzielnicowego jako zjawiska w rozwoju państwa feudalnego • wyjaśnia przyczyny dążeń zjednoczeniowych poszczególnych grup 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje rozbicie dzielnicowe z procesem rozdrobnienia feudalnego w Europie

	<p>gospodarcze na ziemiach polskich w XIII w.</p> <ul style="list-style-type: none"> • zmiany terytorialne w okresie rozbitcia dzielnicowego 	<p>dokumentu</p>	<p>wewnętrznych trwających podczas rozbitcia dzielnicowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia najważniejsze przemiany gospodarcze w Polsce w XIII w. 	<p>wydobycie złota, srebra oraz ołowiu, wybudowanie kopalni soli w Bochni i Wieliczce</p>	<p>społecznych</p>	
3. Mongołowie	<ul style="list-style-type: none"> • podboje Czyngis-chana • budowa imperium mongolskiego • podbój Rusi • najazd Tatarów na Polskę • rozpad imperium mongolskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Mongołów • podaje wiek podbojów Czyngis-chana • wymienia co najmniej jeden skutek najazdu tatarskiego na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie tereny w Europie, które atakowali Tatarzy • przedstawia dokonania postaci: Czyngis-chana, Henryka Pobożnego • podaje rok bitwy pod Legnicą – 1241 • określa przyczyny rozpadu imperium mongolskiego w późniejszych wiekach • poprawnie posługuje się terminami: jarłyk, haracz, chan 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok bitwy nad rzeką Kałką – 1223 i przedstawia skutki tego starcia • opisuje zasady organizacji państwa mongolskiego • wskazuje przyczyny i skutki sukcesów Mongołów • szczegółowo omawia i wyjaśnia znaczenie oraz skutki bitwy pod Legnicą 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia skutki najazdów tatarskich na państwa europejskie • określa przyczyny sukcesów militarnych Mongołów • charakteryzuje stosunek Europejczyków do Mongołów • wyjaśnia pochodzenie określenia <i>Tatarzy</i> 	
4. Sprowadzenie Krzyżaków do Polski	<ul style="list-style-type: none"> • północno-wschodni sąsiedzi Polski w XIII w.: Prusowie i Jaćwingowie • sprowadzenie Krzyżaków do Polski • założenie i rozwój państwa zakonnego • podbój i chrystianizacja Prus • budowa Malborka 	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo posługuje się terminami: zakon krzyżacki, komtur, wielki mistrz • podaje rok sprowadzenia Krzyżaków do Polski – 1226 • wskazuje na mapie tereny państwa krzyżackiego • podaje podstawową przyczynę sprowadzenia Krzyżaków do Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój terytorialny państwa zakonnego • wymienia plemiona podbite przez Krzyżaków: Prusów i Jaćwingów • podaje korzyści i zagrożenia wynikające z osiedlenia się Krzyżaków w Prusach • wskazuje na mapie Malbork • charakteryzuje postać Konrada Mazowieckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia genezę powstania zakonu krzyżackiego • wyjaśnia przyczyny sprowadzenia Krzyżaków do Polski • wymienia przyczyny sukcesów militarnych i gospodarczych państwa krzyżackiego • omawia okoliczności zajęcia przez Krzyżaków Pomorza Gdańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia etapy budowy państwa zakonnego • charakteryzuje zamek w Malborku jako przykład średniowiecznej fortyfikacji • wskazuje, jaki wpływ mieli rycerze zakonni na rozwój gospodarczy podbitych ziem polskich • wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>komturia</i> 	
5. Zjednoczenie państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> • skutki rozbitcia dzielnicowego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przynajmniej jedną przyczynę 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: starosta, 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje i charakteryzuje etapy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany gospodarcze 	

	<ul style="list-style-type: none"> tendencje integracyjne wśród książąt piastowskich próby zjednoczenia ziem polskich podejmowane przez książąt śląskich, Przemysła II oraz Wacława II przejęcie władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja zajęcie Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków początek konfliktu z Krzyżakami – zmagania dyplomatyczne i militarne 	<p>zjednoczenia ziem polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Władysława Łokietka prawidłowo określa wiek wydarzeń, które pojmuje jako proces 	<p>grosz praski</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje lata wydarzeń: koronacja Przemysła II – (1295), Wacława II (1300), Władysława Łokietka (1320) przedstawia przyczyny podejmowania prób zjednoczenia ziem polskich wymienia książąt piastowskich dążących do połączenia ziem polskich: Henryka Probusa, Przemysła II, Władysława Łokietka omawia znaczenie koronacji Władysława Łokietka w Krakowie dla integracji państwa polskiego opisuje próby odzyskania przez Władysława Łokietka Pomorza Gdańskiego 	<p>jednoczenia ziem polskich na przełomie XIII i XIV w.</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia tereny wchodzące w skład państwa polskiego za panowania Przemysła II, Wacława II i Władysława Łokietka omawia konflikty państwa polskiego z Krzyżakami i Czechami prezentuje dokonania Władysława Łokietka w procesie jednoczenia ziem polskich przedstawia okoliczności i przebieg bitwy pod Płowcami w 1333 r. 	<p>i administracyjne wprowadzone za panowania Wacława II</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje przyczyny i przebieg buntu możnowładców pod wodzą wójta Alberta określa rolę Polski na arenie międzynarodowej wyjaśnia znaczenie sojuszy zawartych przez Polskę z Danią i Węgrami 	
6. Państwo Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> odbudowa Królestwa Polskiego za czasów Kazimierza Wielkiego reformy gospodarcze (prawna, skarbowa, monetarna) przeprowadzone przez Kazimierza Wielkiego założenie Akademii Krakowskiej dyplomatyczne rozwiązanie konfliktów z Krzyżakami i Czechami ekspansja terytorialna Polski na tereny Rusi Halickiej 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: przywilej składu, prawo przymusu drogowego, poradlne wie, kim był i czym zasłynął Kazimierz Wielki wskazuje na mapie państwo Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wydarzenia związane z datami: 1335 r., 1343 r., 1364 r., 1370 r. charakteryzuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego określa przyczyny i skutki ekspansji na tereny Rusi Halickiej wymienia reformy gospodarcze wprowadzone przez Kazimierza Wielkiego omawia wkład Kazimierza Wielkiego w umocnienie państwa 	<ul style="list-style-type: none"> podaje lata i omawia związane z nimi wydarzenia: 1366 r. i 1348 r. opisuje działania dyplomatyczne Kazimierza Wielkiego mające na celu zakończenie sporów z Czechami i Krzyżakami omawia reformy wprowadzone przez Kazimierza Wielkiego i ich znaczenie dla unifikacji i rozwoju gospodarczego ziem polskich 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cele polityki Kazimierza Wielkiego związane z umacnianiem pozycji państwa polskiego charakteryzuje znaczenie podboju Rusi Halickiej dla rozwoju gospodarczego państwa polskiego prezentuje politykę Kazimierza Wielkiego wobec Żydów podaje przykłady miejscowości, w których wybudowano Orle Gniazda 	

	<ul style="list-style-type: none"> • śmierć Kazimierza Wielkiego – koniec dynastii Piastów 		<p>polskiego pod względem politycznym i gospodarczym</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rozwój terytorialny państwa Kazimierza Wielkiego 		
7. Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądał piastowski orzeł?	<ul style="list-style-type: none"> • legendy związane z pochodzeniem godła polskiego • najstarsze podobizny orła i związane z nimi kontrowersje • wizerunki orła na monetach książąt piastowskich • rozpowszechnienie znaku orła za czasów Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego • inne symbole, które miały szansę znaleźć się w godle państwa polskiego 				<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najstarsze przekazy źródłowe dotyczące orła jako symbolu państwowego • podaje przykłady źródeł materialnych z wizerunkiem orła, np. monety i pieczęcie • wyjaśnia genezę symbolu orła przedstawioną w kronice Jana Długosza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia książąt, którzy od połowy XII w. umieszczali na monetach i pieczęciach wizerunek orła białego: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego i Kazimierza Sprawiedliwego • przedstawia inne znaki używane przez władców piastowskich jako symbole państwowe, np. lwa, gryfa, smoka
Rozdział II: Społeczeństwo średniowiecza						
1. System feudalny	<ul style="list-style-type: none"> • społeczeństwo feudalne • podział społeczeństwa na stany • kultura rycerska i dworska • narodziny monarchii stanowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: senior, wasal, lenno, hołd lenny, system feudalny, stan • określa powiązania tworzące drabinę feudalną społeczeństwa średniowiecznego • wymienia stany: rycerstwo, duchowieństwo, mieszczaństwo i chłopów • przedstawia przebieg hołdu lennego oraz pasowania na rycerza 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: suzeren, społeczeństwo stanowe, monarchia patrymonialna • wyjaśnia zasady funkcjonowania systemu feudalnego • omawia pozycję prawną i majątkową stanu rycerskiego • podaje cechy charakterystyczne kultury rycerskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, na czym polegała zasada „Wasal mojego wasala nie jest moim wasalem” • przedstawia pozycję społeczną duchowieństwa, rycerstwa, chłopów i mieszczan • charakteryzuje monarchię stanową 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia mechanizmy powstania i funkcjonowania systemu feudalnego • na przykładzie państwa polskiego zjednoczonego przez Władysława Łokietka przedstawia cechy monarchii stanowej • omawia różnice pomiędzy monarchią patrymonialną a monarchią stanową 	
2. Życie średniowiecznej wsi	<ul style="list-style-type: none"> • wieś we wczesnym średniowieczu • zmiany w rolnictwie w XIII i XIV w. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: lokacja, sołtys, dwupółowka, trójpółowka • podaje przyczyny rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: ława, wolnizna metoda wypaleniskowa 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia obowiązki i uprawnienia sołtysa i wyjaśnia jego specyficzną rolę w osadzie 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia znaczenie kolonizacji wiejskiej dla rozwoju gospodarczego Polski 	

	<ul style="list-style-type: none"> • kolonizacja na prawie niemieckim • lokacja osad wiejskich • życie codzienne mieszkańców średniowiecznej wsi • układ przestrzenny wsi w średniowieczu • pochodzenie nazw miejscowości 	kolonizacji wiejskiej	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wynalazki i ulepszenia w rolnictwie wprowadzone w XII –XIV w. • omawia etapy zakładania wsi na prawie niemieckim • charakteryzuje zajęcia i życie codzienne chłopów w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego trójpolówka była skuteczniejszą metodą uprawy ziemi niż dwupolówka i gospodarka wypaleniskowa 	<p>w XIII–XIV w.</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy pochodzenie nazw miejscowości, takich jak Środa, Piątek, Wola, Piekary, Kowale • porównuje lokacje na prawie polskim i niemieckim 	
Tajemnice sprzed wieków – Jaka wiedza kryje się w pieczęciach?	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie pieczęci jako źródła historycznego • najstarsze pieczęcie używane przez władców polskich • funkcja pieczęci jako sposobu uwiarygodnienia dokumentu • geneza i znaczenie bulli 				<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę pieczęci jako źródła historycznego • podaje przykłady zastosowania pieczęci majestatycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy znaczenie symboli przedstawianych na pieczęciach • określa czas powstania najstarszych pieczęci używanych przez władców polskich • wyjaśnia znaczenie badań archeologicznych dla datowania oraz analizy średniowiecznych pieczęci
3. Średniowieczne miasto i jego mieszkańcy	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój miast w średniowiecznej Europie • układ przestrzenny miasta w średniowieczu • struktura organizacji rzemieślniczej – cechu • życie codzienne w średniowiecznym mieście 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: patrycjat, pospólstwo, plebs, rada miejska, burmistrz, ława, cech, czeladnik • wymienia warstwy społeczne w miastach średniowiecznych • przedstawia warunki życia codziennego w średniowiecznym mieście 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, na czym polegała lokacja miasta na prawie magdeburskim • wyjaśnia, jakie funkcje pełniły w średniowiecznym mieście: ratusz, pręgierz, rynek, targowisko, mury • podaje elementy obronne średniowiecznego miasta • określa rolę miast w polityce i gospodarce państw europejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje życie codzienne mieszczan o różnym statusie społecznym • omawia kompetencje wójta, rady miejskiej i burmistrza 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co oznaczało powiedzenie: „Powietrze miejskie czyni wolnym” • porównuje rolę i znaczenie miast polskich i europejskich w średniowieczu • charakteryzuje znaczenie hanzy bałtyckiej dla tego regionu 	

4. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowanie stanu duchownego • zakony benedyktynów i cystersów oraz ich rola w społeczeństwie średniowiecznym • wpływ Kościoła na średniowieczną kulturę • założenie zakonów żebraczych • ruchy heretyckie funkcjonujące w średniowieczu • kryzys papieżstwa i niewola awiniońska • sobór w Konstancji 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: duchowieństwo, benedyktyni, cystersi, ruchy heretyckie, inkwizycja, zakony żebracze • wskazuje na mapie najpopularniejsze w średniowieczu miejsca pielgrzymek – Rzym i Santiago de Compostela • wyjaśnia wyrażenie „benedyktyńska praca” 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata soboru w Konstancji: 1414–1418 • przedstawia dokonania postaci: św. Benedykta z Nursji, św. Franciszka z Asyżu, św. Dominika Guzmána • wymienia średniowieczne ruchy heretyckie: waldensów i albigensów • określa rolę Kościoła w rozwoju państw europejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • określa przyczyny i skutki utworzenia zakonów żebraczych oraz ich znaczenie • uzasadnia, dlaczego działalność ruchów heretyckich wywołała sprzeciw Kościoła • charakteryzuje poglądy wyznawane przez albigensów i waldensów • wymienia najstarsze ośrodki zakonne na ziemiach polskich • wskazuje na mapie tereny europejskie, na których organizowano w średniowieczu krucjaty 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację materialną duchowieństwa w średniowieczu i wskazuje źródła majątku Kościoła • wyjaśnia wpływ zakonów na gospodarkę i kulturę w społeczeństwie średniowiecznym • porównuje zakony żebracze z zakonami rycerskimi oraz tłumaczy ich rolę 	
5. Kultura i nauka wieków średnich	<ul style="list-style-type: none"> • uniwersalny charakter kultury średniowiecznej • średniowieczne wzorce osobowe: asceta, rycerz, władca • rola łaciny jako międzynarodowego języka dyplomacji, nauki i kultury • edukacja i uniwersytety w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: uniwersytet, scholastyka, sztuki wyzwolone • wymienia średniowieczne wzorce osobowe: ascety, rycerza, władcy • określa obszary kultury, na które miał wpływ Kościół 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania św. Tomasza z Akwinu • wyjaśnia, dlaczego kultura średniowiecza określana jest mianem uniwersalnej • omawia znaczenie łaciny w średniowiecznej Europie • wskazuje wpływ Kościoła na rozwój architektury i sztuki 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje średniowieczne wzorce osobowe • przedstawia postacie, które w kulturze europejskiej uznaje się za wzorce: Szymona Słupnika, Rolanda, Karola Wielkiego • omawia cechy charakterystyczne kultury rycerskiej, dworskiej i ludowej 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę kobiet w średniowieczu na przykładzie Eleonory Akwitańskiej i Jadwigi Śląskiej • wymienia pierwsze europejskie uniwersytety i omawia ich rolę dla rozwoju nauki w średniowieczu • ocenia znaczenie działalności ojców Kościoła i św. Tomasza z Akwinu 	
6. W cieniu kościołów i zamków	<ul style="list-style-type: none"> • architektura średniowiecznej Europy • cechy charakterystyczne architektury, malarstwa i rzeźby w stylu romańskim oraz gotyckim • sztuka polskiego średniowiecza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykładowe zabytki romańskie i gotyckie na ziemiach polskich, w tym w swoim regionie • wymienia cechy charakterystyczne dla stylu romańskiego i gotyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: portal, prezbiterium, przypora, inicjał, miniatura, <i>Biblia pauperum</i> • posługując się mapą wskazuje miejsca najslawniejszych zabytków architektury romańskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje styl romański ze stylem gotyckim i wymienia ich cechy charakterystyczne • wskazuje na mapie państwa, w których znajduje się najwięcej zabytków romańskich i gotyckich • podaje przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę architektury romańskiej • omawia znaczenie <i>Biblia pauperum</i> dla upowszechniania zasad religii chrześcijańskiej • tłumaczy, dlaczego polskie budownictwo w stylu romańskim nie rozwinęło się w tak 	

	<ul style="list-style-type: none"> średniowieczna rzeźba i zdobnictwo 		<p>i gotyckiej</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób kopiowano i ozdabiano księgi w średniowieczu 	<p>średniowiecznych budowli świeckich</p> <ul style="list-style-type: none"> tłumaczy rolę Kościoła w rozwoju architektury i sztuki średniowiecznej 	<p>wysokim stopniu jak w Europie Zachodniej</p>	
Tajemnice sprzed wieków – O czym opowiadają średniowieczne katedry ?	<ul style="list-style-type: none"> symbolika średniowiecznych katedr katedra w Chartres 				<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia symbolikę średniowiecznych katedr wskazuje cechy stylu gotyckiego na przykładzie katedry w Chartres 	
Rozdział III: U schyłku średniowiecza						
1. Unia Polski z Litwą	<ul style="list-style-type: none"> panowanie Andegawenów w Polsce przywilej koszycki sytuacja na Litwie przed zawarciem unii z Polską unia polsko-litewska w Krewie znaczenie chrystianizacji Litwy na arenie międzynarodowej unia w Wilnie i Horodle 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: przywilej, unia, unia personalna, bojarzy wymienia postanowienia unii w Krewie i Horodle wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Litewskie, państwo zakonu krzyżackiego, Węgry 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1374 r., 1385 r., 1401 r., 1413 r. przedstawia dokonania postaci: Mendoga, Ludwika Andegaweńskiego, Giedymina, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda na podstawie drzewa genealogicznego wskazuje pokrewieństwo między Piastami, Andegawenami i Jagiellonami podaje przyczyny i skutki wstąpienia Władysława Jagiełły na tron polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia okoliczności wstąpienia na polski tron Ludwika Andegaweńskiego opisuje okoliczności zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie wyjaśnia, dlaczego unia polsko-litewska była odnawiana w Wilnie w 1401 r. i w Horodle w 1413 r. wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z zawarcia unii polsko-litewskiej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sytuację Polski i Litwy w drugiej połowie XIV w. przedstawia rozwój terytorialny i polityczny państwa litewskiego w XIII i XIV w. ocenia panowanie Jadwigi i Władysława Jagiełły opisuje skutki unii w Krewie dla sytuacji międzynarodowej Litwy 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej na tle sytuacji międzynarodowej w Europie porównuje unię polsko-litewską z innymi funkcjonującymi wówczas w Europie (np. unia kalmarska)
2. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> przyczyny wybuchu wielkiej wojny z zakonem krzyżackim bitwa pod Grunwaldem i jej znaczenie pokój toruński z 1411 r. i skutki 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim podaje wydarzenia związane z latami: 15 lipca 1410 r., 1411 r., 1414–1418 wymienia postanowienia pokoju toruńskiego z 1411 r. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia dokonania postaci: Ulricha von Jungingena, Zawiszy Czarnego, Mikołaja Trąby, Pawła Włodkowica wskazuje na mapie Czerwińsk, Grunwald, Malbork, Toruń 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia przebieg działań wojennych w czasie wielkiej wojny z zakonem w latach 1409–1411 omawia przebieg bitwy pod Grunwaldem 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sytuację państwa polsko-litewskiego na przełomie XIV i XV w. opisuje uzbrojenie lekkiej jazdy litewskiej biorącej udział w bitwie pod Grunwaldem ocenia udział Pawła 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe elementy uzbrojenia rycerzy z początku XV w.

	wielkiej wojny z Krzyżakami <ul style="list-style-type: none"> • rola konfliktu polsko-krzyżackiego na arenie międzynarodowej • postanowienia soboru w Konstancji 		<ul style="list-style-type: none"> • wymienia skutki wielkiej wojny z Krzyżakami • omawia udział Polaków na soborze w Konstancji 		Włodkowica w obradach soboru w Konstancji <ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze tezy przedstawione przez Pawła Włodkowica na soborze 	
Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	<ul style="list-style-type: none"> • okoliczności powstania obrazu „Bitwa pod Grunwaldem” • ukryte znaczenie i symbolika obrazu • losy dzieła w czasie II wojny światowej 				<ul style="list-style-type: none"> • omawia okoliczności powstania obrazu „Bitwa pod Grunwaldem” • opisuje przedstawione na obrazie sceny pod względem zgodności z prawdą historyczną 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje symboliczne znaczenie dzieła • wyjaśnia, dlaczego Niemcom w czasie II wojny światowej zależało na zniszczeniu „Bitwy pod Grunwaldem” • ocenia postawę profesora Władysława Woydy i jego wkład w ocalenie obrazu
3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> • epidemia dżumy w XIV w. • przyczyny, najważniejsze wydarzenia i skutki wojny stuletniej • ruchy heretyckie i ich przedstawiciele • powstania ludowe • wprowadzenie broni palnej i wzrost znaczenia armii zaciężnej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1337–1453 – wojna stuletnia • tłumaczy pojęcie „czarna śmierć” • wskazuje na mapie państwa biorące udział w wojnie stuletniej • przedstawia co najmniej jedną przyczynę i jeden skutek wojny stuletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Joanny d’Arc, Jana Husa, Johna Balla, Johna Wiklefa, Jana Žižki • podaje niektóre skutki epidemii dżumy w XIV w. • wymienia powstania ludowe, które wybuchły na terenie Francji i Anglii w XIV i XV w. • wyjaśnia skutki wprowadzenia broni palnej i armii zaciężnej • omawia główne założenia husytyzmu 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie główne kierunki rozprzestrzeniania się „czarnej śmierci” • omawia skutki epidemii dżumy • wymienia przyczyny i następstwa wojny stuletniej • wskazuje na mapie tereny, na których toczyły się walki podczas wojny stuletniej oraz buntów chłopskich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny wystąpień ludowych na terenie Francji i Anglii w XIV i XV w. • charakteryzuje nowe techniki walki wprowadzone w XV w.: zastosowanie broni palnej, walka taborem, uformowanie armii zaciężnej • przedstawia przyczyny i przebieg powstania husytów w Czechach • wyjaśnia, dlaczego Jana Husa spalono na stosie 	<ul style="list-style-type: none"> • określa wpływ husytyzmu dla rozwoju Europy •
4. Nowe potęgi w Europie Wschodniej	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój terytorialny Polski i Litwy • wzrost znaczenia Moskwy • ekspansja imperium osmańskiego w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1444 r. – bitwa pod Warną, 1453 r. – zdobycie Konstantynopola • poprawnie posługuje się terminami: sułtan, janczarzy, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Władysława III Warneńczyka, Jana Hunyadyego, Dymitra Dońskiego, Iwana III Srogiego, Iwana IV 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki, które decydowały o sile militarnej imperium tureckiego • wskazuje na mapie kolejne ziemie podbijane 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje oddziały janczarów z oddziałami piechoty europejskiej • uzasadnia, dlaczego upadek Konstantynopola jest uznawany za jedną 	

	<ul style="list-style-type: none"> • bitwa pod Warną • upadek Konstantynopola 	<p>car</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie: imperium osmańskie, Konstantynopol, Warnę, Wielkie Księstwo Moskiewskie 	<p>Groźnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia skutki zdobycia Konstantynopola przez Turków • określa rolę rozwoju państwa moskiewskiego dla tego regionu 	<p>przez Turków w Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia przebieg bitwy pod Warną 	<p>z granicznych dat średniowiecza</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, z jakiego powodu po klęsce Konstantynopola wyznawcy prawosławia zaczęli nazywać Moskwę trzecim Rzymem • ocenia konsekwencje, jakie miały dla Polski i Litwy powstanie imperium osmańskiego oraz zjednoczenie ziem ruskich 	
5. Wojna trzynastoletnia	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie powstania Związku Jaszczurczego i Związku Pruskiego • przyczyny wybuchu wojny trzynastoletniej • przebieg działań wojennych w latach 1454–1466 • postanowienia drugiego pokoju toruńskiego • skutki wojny trzynastoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • określa ramy czasowe wojny trzynastoletniej • wskazuje podstawową przyczynę wybuchu konfliktu • poprawnie posługuje się terminem stan szlachecki • wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Polski w wyniku podpisania drugiego pokoju toruńskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • zna wydarzenia związane z latami: 1440 r., 1454 r., 1462 r., 1466 r. • przedstawia dokonania postaci: Jana Bazyńskiego, Piotra Bażyńskiego, Piotra Dunina, Kazimierza Jagiellończyka • wymienia przyczyny i skutki wojny trzynastoletniej • omawia znaczenie armii zaciężnej w wojnie trzynastoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia poszczególne etapy wojny trzynastoletniej • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew wojny trzynastoletniej • podaje nazwy ziem odzyskanych przez Królestwo Polskie na mocy pokoju toruńskiego z 1466 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego szlachta i mieszczaństwo mieszkający w Prusach dążyli do przyłączenia ich ziem do Polski • porównuje działania wielkiej wojny z zakonem prowadzonej przez Władysława Jagiełłę do działań zbrojnych prowadzonych podczas wojny trzynastoletniej • omawia zmiany, które zaszły w sytuacji międzynarodowej Polski po wojnie trzynastoletniej • ocenia znaczenie przywilejów nadanych w czasie wojny trzynastoletniej stanowi szlacheckiemu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wydarzeń wojny trzynastoletniej na tle sytuacji politycznej i społecznej ówczesnej Europy
Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądały działania średniowiecznych szpiegów?	<ul style="list-style-type: none"> • działalność średniowiecznych szpiegów • polscy i krzyżaccy szpiedzy w średniowieczu 				<ul style="list-style-type: none"> • omawia główne zadania średniowiecznych szpiegów • charakteryzuje średniowieczne sposoby szyfrowania wiadomości • wyjaśnia, jak werbowano 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jak werbowano i wynagradzano szpiegów w średniowieczu • wymienia

	<ul style="list-style-type: none"> • sposób szyfrowania wiadomości 				<ul style="list-style-type: none"> • wynagradzano szpiegów w średniowieczu • wymienia najsłynniejszych szpiegów polskich i krzyżackich 	<ul style="list-style-type: none"> • najsłynniejszych szpiegów polskich i krzyżackich
6. Kultura późnego średniowiecza w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • rozkwit kultury polskiej w XIV i XV w. • wybitni polscy uczeni średniowiecza i ich dokonania • najważniejsze osiągnięcia polskiej architektury i sztuki gotyckiej • twórczość rzeźbiarska Wita Stwosza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najsłynniejsze przykłady sztuki gotyckiej w Polsce: m.in. ołtarz Wita Stwosza, Bazylikę Mariacką w Gdańsku, Barbakan w Krakowie, ratusz w Toruniu • wie, kim był i czym zasłynął Wit Stwosz oraz Mikołaj Kopernik 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Wita Stwosza, Marcina Króla, Wojciecha z Brudzewa, Mikołaja Kopernika, Pawła Włodkowica, Jana Ostroroga • omawia znaczenie odnowienia Akademii Krakowskiej w 1400 r. • wyjaśnia, dlaczego okres panowania Kazimierza Jagiellończyka nazywany jest złotą jesienią polskiego średniowiecza • potrafi wymienić przykłady budowy w stylu gotyckim w swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie tereny, na których powstało najwięcej budowli w stylu gotyckim • porównuje rozwój kultury polskiej z kulturą europejską • wyjaśnia na czym polega specyfika sztuki i literatury polskiej omawianego okresu • wymienia czas powstania oraz twórców znanych w regionie budowy i dzieł z okresu późnego średniowiecza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy charakterystyczne rzeźby średniowiecznej na przykładzie piety i Pięknej Madonny • wyjaśnia, na czym polega wartość historyczna i kulturowa ołtarza Wita Stwosza • omawia dokonania sławnych absolwentów Akademii Krakowskiej • samodzielnie dociera do informacji dotyczących kultury późnego średniowiecza w swoim regionie (np. przy realizacji projektu) 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje osiągnięcia kultury późnego średniowiecza w swoim regionie na tle kultury polskiej i europejskiej
Rozdział IV: Narodziny nowożytnego świata						
1. Cywilizacje Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> • cywilizacje Ameryki prekolumbijskiej • osiągnięcia naukowo-techniczne oraz sztuka Olmeków, Majów, Azteków i Inków 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie tereny zamieszkałe przez Azteków, Majów i Inków • wymienia najważniejsze ośrodki cywilizacyjne rdzennych mieszkańców Ameryki • wskazuje podstawowe osiągnięcia cywilizacyjne kultur prekolumbijskich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia najważniejsze osiągnięcia techniczne cywilizacji prekolumbijskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje poziom rozwoju cywilizacji prekolumbijskich z cywilizacją Europejczyków • wskazuje cechy charakterystyczne sztuki prekolumbijskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, dlaczego Majowie są określanymi przez niektórych uczonych Grekami Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcjonowanie poczty i sieci dróg w państwie Inków • przedstawia system wierzeń Azteków
2. Wielkie odkrycia geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój nauki i techniki w Europie w XV w. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1492 r., 1498 r., 1519–22 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Henryka Żeglarza, Bartłomieja 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg wypraw wielkich odkrywców: Vasco da 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasługi, jakie mieli dla rozwoju żeglarstwa Henryk Żeglarz, 	

	<ul style="list-style-type: none"> • sytuacja gospodarcza i społeczna na kontynencie europejskim w XV w. • utrudnienia w handlu z krajami Dalekiego Wschodu • poszukiwanie morskiej drogi do Indii • odkrycia żeglarzy portugalskich • nawiązanie przez Europejczyków bezpośrednich kontaktów handlowych z Afryką i Indiami • wyprawa Krzysztofa Kolumba i znaczenie odkrycia Ameryki • wyprawa Ferdynanda Magellana dookoła świata • układ w Tordesillas 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwiska głównych odkrywców z XV i XVI w. • wskazuje na mapie szlaki wypraw najważniejszych odkrywców – Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana 	<p>Diaza, Vasco da Gamy, Krzysztofa Kolumba, Ferdynanda Magellana</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: astrolabium, karawela, kompas, busola • wymienia co najmniej dwie przyczyny wielkich odkryć geograficznych 	<p>Gamy, Krzysztofa Kolumba, Ferdynanda Magellana</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Hiszpania i Portugalia miały największy udział w wielkich odkryciach geograficznych • przedstawia dokonania postaci: Ameriga Vespucciego, Paola Toscanellego • szczegółowo omawia przyczyny wielkich odkryć geograficznych 	<p>Ferdynand Aragoński i Izabela Kastylijska</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia postanowienia traktatu w Tordesillas i jego skutki • charakteryzuje organizację wypraw odkrywczych oraz zasady organizacji kolonii • ocenia, jaki wpływ na odkrycia geograficzne miał rozwój kartografii i nawigacji 	
3. Skutki wielkich odkryć	<ul style="list-style-type: none"> • podbój Ameryki przez konkwistadorów • zagłada Indian • zniszczenie dorobku kulturalnego ludów Ameryki • wzajemne wpływy cywilizacyjne pomiędzy Europą a nowo odkrytym kontynentem • skutki odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminem: konkwistador • wymienia skutki odkryć geograficznych dla rdzennych mieszkańców Ameryki • wskazuje wpływ odkryć na rozwój Europy nowożytnej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia dokonania postaci: Ferdynanda Corteza, Francisca Pizarra, Montezumy, Atahualpy • przedstawia następstwa odkryć geograficznych dla gospodarki Europy • wskazuje na mapie szlaki handlowe tworzące tzw. złoty trójkąt • posługuje się pojęciami: rewolucja cen, dualizm ekonomiczny 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia etapy podboju państwa Azteków i Inków • wyjaśnia przyczyny powstania kolonii w Ameryce • wskazuje na mapie tereny zajęte przez Hiszpanów i Portugalczyców 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wymianę handlową pomiędzy Ameryką, Europą i Afryką na szlaku tzw. złotego trójkąta • podaje przyczyny zmniejszenia się liczby rdzennych mieszkańców Ameryki w XVI w. • omawia funkcjonowanie europejskich kolonii w Ameryce 	
4. Gospodarka w epoce kolonialnej	<ul style="list-style-type: none"> • zmiany w gospodarce europejskiej wywołane odkryciami geograficznymi 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, kim byli korsarze • omawia model dualizmu w rozwoju gospodarczym • poprawnie posługuje się 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze zmiany gospodarcze spowodowane odkryciami geograficznymi, m.in.: 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany, jakie zaszły w handlu w wyniku odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zmiany w rolnictwie spowodowane wzrostem wymiany handlowej 	

	<ul style="list-style-type: none"> • nowe środki płatnicze – weksle i banknoty • kompanie handlowe i ich rola w XVII i na początku XVIII w. • powstanie nowych form produkcji: praca nakładcza i manufaktura • początki gospodarki kapitalistycznej • niewolnictwo i jego rola w gospodarce kolonialnej 	<p>terminami: kompania handlowa, praca nakładcza, manufaktura, kapitalizm</p>	<p>rozwój handlu, zwiększenie produkcji, zmiany w rolnictwie</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, na czym polegała praca nakładcza • omawia znaczenie założenia kompanii handlowych dla rozwoju wymiany towarowej między Europą a Afryką, Azją i Ameryką 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje podział gospodarczy kontynentu europejskiego: państwa na zachód od Łaby specjalizujące się w handlu i rzemiośle, państwa na wschód od Łaby – zdominowane przez rolnictwo • wyjaśnia przyczyny wprowadzenia pracy nakładczej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia korzyści, jakie niesło za sobą wprowadzenie do użytku weksli i banknotów • tłumaczy znaczenie określenia, że gospodarka \w epoce kolonialnej zaczęła mieć charakter globalny 	
5. Kultura odrodzenia w Europie	<ul style="list-style-type: none"> • idea humanizmu i nawiązania do antyku • wynalazek druku i jego wpływ na rozpowszechnienie się idei odrodzenia • rola Włoch w powstaniu i rozwoju renesansu • główne ośrodki odrodzenia w Europie • działalność i osiągnięcia Leonarda da Vinci • przedstawiciele renesansu: Michał Anioł i Erazm z Rotterdamu • zmiany w nauce i technice w okresie odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najsłynniejsze postacie odrodzenia: Mikołaja Kopernika, Leonarda da Vinci, Michała Anioła i Galileusza • poprawnie posługuje się terminami: mecenas, renesans, odrodzenie, humanizm • określa, w którym państwie narodził się renesans • wymienia cechy charakterystyczne architektury renesansu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Mikołaja Kopernika, Leonarda da Vinci, Galileusza, Giordana Bruna, Michała Anioła, Erazma z Rotterdamu, Jana Gutenberga • tłumaczy znaczenie wynalazenia druku dla rozwoju renesansowej nauki • podaje przykłady dzieł artystów epoki odrodzenia • podaje przykłady inspiracji sztuką antyczną w architekturze i dziełach renesansowych artystów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia sens stwierdzenia: „Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce” • podaje tytuły najsłynniejszych dzieł włoskiego renesansu • wymienia najsłynniejszych mecenasów włoskiego odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę uniwersytetów w rozwoju nauki w odrodzeniu • tłumaczy, na czym polegał mecenat • wskazuje podobieństwa oraz różnice pomiędzy sztuką średniowiecza i renesansu • charakteryzuje humanizm jako nowy nurt w filozofii i kulturze 	
6. Nowe wyznania w Europie	<ul style="list-style-type: none"> • Kościół na początku XVI w. • przyczyny reformacji • główne nurty ruchu reformacyjnego i ich twórcy • anglikanizm – przyczyny i przebieg 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenie i znaczenie roku 1517 • określa, kim był i czym zasłynął Marcin Luter i Jan Kalwin • prawidłowo stosuje pojęcia: odpust, protestantyzm 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wydarzenia związane z latami: 1534 r., 1536 r., 1555 r. • podaje główne tezy głoszone przez Marcina Lutra i Jana Kalwina • poprawnie posługuje się terminami: symonia, 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie państwa, w których reformacja miała największy zasięg • przedstawia dokonania postaci: Marcina Lutra, Jana Kalwina, Henryka VIII 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, kim byli arianie • omawia organizację kościołów protestanckich • tłumaczy znaczenie zasady „czyj kraj, tego religia” i określa jego dalekosiężne skutki 	<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega wpływ reformacji na umocnienie władzy państwowej w niektórych krajach protestanckich (np. Prusy Książęce, Szwecja)

	<p>reformacji w Anglii</p> <ul style="list-style-type: none"> • przebieg ruchu reformacyjnego – dysputy, prześladowania <p>i wojny religijne</p>		<p>nepotyzm, reformacja, luteranizm, kalwinizm, arianie</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne przyczyny i skutki reformacji • prezentuje główne nurty ruchu reformacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wyznania protestanckie: luteranizm, kalwinizm, anglikanizm • przedstawia gospodarcze skutki ruchu reformacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jaki wpływ na rozpowszechnienie idei reformacji miało wynalezienie druku 	
7. Kонтрреформacja	<ul style="list-style-type: none"> • postanowienia soboru trydenckiego • cele i sposób działania jezuitów • zmiany w Kościele katolickim • wojna trzydziestoletnia 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok zwołania soboru trydenckiego – 1545 • wymienia podstawowe założenia kontrreformacji • wymienia przynajmniej dwie zmiany wprowadzone w Kościele katolickim w wyniku soboru trydenckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: inkwizycja, indeks ksiąg zakazanych, jezuita, nuncjusz, kongregacja • omawia główne zasady działalności zakonu jezuitów • porównuje wnętrze zboru protestanckiego z wystrojem Kościoła katolickiego • wymienia zmiany wprowadzone w Kościele katolickim w wyniku soboru trydenckiego • przedstawia przyczyny i skutki wojny trzydziestoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje sytuację w Kościele katolickim w XVI w. • wymienia zadania inkwizycji w walce z reformacją • wyjaśnia, w jakim celu sporządzono indeks ksiąg zakazanych • przedstawia postać Ignacego Loyoli 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia reformy wprowadzone w Kościele katolickim po soborze trydenckim • charakteryzuje ideologiczne założenia wystroju wnętrza zboru protestanckiego i kościoła katolickiego • ocenia rolę jezuitów w walce z reformacją • omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny trzydziestoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • zna pojęcie reforma katolicka, potrafi wyjaśnić różnicę pomiędzy pojęciami: kontrreformacja i reforma katolicka
Rozdział V: Rzeczpospolita w XVI wieku						
1. Początki demokracji szlacheckiej	<ul style="list-style-type: none"> • przywileje szlacheckie • ekonomiczne podstawy demokracji szlacheckiej • znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i> • instytucje demokracji szlacheckiej – sejm walny i sejmiki • reformy związane z ruchem egzekucyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo stosuje pojęcia: magnateria i szlachta średnia, sejm walny, sejmiki, poseł, przywilej • wyjaśnia, czym była egzekucja praw i dóbr • wymienia trzy stany sejmujące 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: szlachta zagrodowa, gołota, senat, instrukcje poselskie, izba poselska, marszałek, <i>вето</i>, hetman, ruch egzekucyjny, królewskiznany • omawia najważniejsze przywileje szlacheckie • charakteryzuje różnorodność stanu 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konstytucje sejmowe, podskarbi, kanclerz, sejm walny • przedstawia genezę stanu szlacheckiego • wyjaśnia zasady działalności ruchu egzekucyjnego • przedstawia funkcjonowanie sejmu walnego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przywilejów szlacheckich • omawia pozycję gospodarczą i polityczną szlachty polskiej w XVI w. • porównuje sytuację polityczną i majątkową średniej szlachty z pozycją gołoty • charakteryzuje przebieg obrad sejmiku szlacheckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje ustroj Rzeczpospolitej XVI w. do ustrojów innych krajów europejskich

			szlacheckiego • przedstawia etapy kształtowania się ustroju demokracji szlacheckiej	• wyjaśnia, czym było wojsko kwarciane		
Tajemnice sprzed wieków – Jak obradowano na sejmikach i sejmach?	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie sejmików i sejmu walnego • przebieg obrad sejmików ziemskich • uczestnictwo przedstawicieli sejmików w roli posłów na sejmie walnym • miejsca zwoływania sejmów 				<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stosunek szlachty do udziału w sejmikach ziemskich i sejmie walnym • tłumaczy, dlaczego sejmiki odbywały się najczęściej w kościołach • omawia sposób głosowania na posłów podczas obrad sejmiku ziemskiego • przedstawia zastosowanie rugów poselskich 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia miejsca obrad sejmu oraz uzasadnia przyczynę określonej lokalizacji • wyjaśnia, dlaczego szlachta uważała, że ustrój Rzeczypospolitej jest doskonały
2. Rozwój gospodarczy Polski	<ul style="list-style-type: none"> • zasady funkcjonowania folwarku pańszczyźnianego • życie codzienne mieszkańców polskiej wsi w XVI–XVIII w. • rola Gdańska w rozwoju gospodarczym Królestwa Polskiego w XVI w. • zmiany w handlu europejskim w XVI w. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: folwark, pańszczyzna • wskazuje na mapie główne ośrodki handlowe na ziemiach polskich • określa rolę Gdańska w rozwoju handlu morskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia produkty eksportowane z Polski w XV– XVII w. • podaje nazwy towarów importowanych do Polski w XV– XVII w. • wyjaśnia znaczenie Gdańska dla wymiany towarowej między Polską a Europą Zachodnią • omawia funkcjonowanie folwarku pańszczyźnianego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny rozwoju folwarków pańszczyźnianych • charakteryzuje pozycję gospodarczą Gdańska oraz jego mieszkańców w XVI–XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ rozwoju gospodarczego Polski w XVI w. na poziom życia poszczególnych grup społecznych • omawia propozycje reform społeczno-gospodarczych Jana z Ludziska oraz arian 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje drogi rozwoju Europy Wschodniej i Europy Zachodniej dostrzegając genezę współczesnych różnic w rozwoju gospodarczym Europy wschodniej i zachodniej w XVI w.
3. Czasy Zygmunta Starego	<ul style="list-style-type: none"> • funkcjonowanie unii polsko-litewskiej w czasach Jagiellonów • polityka dynastyczna Jagiellonów • panowanie Zygmunta Starego • przyczyny i znaczenie hołdu pruskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie państwa, w których na przełomie XV i XVI w. władzę sprawowali Jagiellonowie • lokalizuje na mapie kraje, z którymi Rzeczpospolita prowadziła wojny za panowania Zygmunta Starego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1515 r., 1525 r. • charakteryzuje sytuację międzynarodową Polski za panowania Zygmunta Starego • wyjaśnia przyczyny i przebieg ostatniego konfliktu zbrojnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ziemie utracone w XVI w. przez Wielkie Księstwo Litewskie na rzecz Moskwy • wyjaśnia przyczyny podpisania porozumienia jagiellońsko-habsburskiego w Wiedniu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie hołdu pruskiego dla sytuacji międzynarodowej Polski • ocenia wpływ rządów Zygmunta Starego na umocnienie międzynarodowej pozycji państwa polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje bilansu rządów Zygmunta Starego na szerokim tle sytuacji międzynarodowej

		<ul style="list-style-type: none"> • podaje najważniejsze wydarzenia z wojny z Moskwą i z zakonem krzyżackim 	z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki konfliktu z Moskwą 		
4. Rzeczpospolita Obojga Narodów	<ul style="list-style-type: none"> • panowanie Zygmunta Augusta • pierwsza wojna o Inflanty i jej następstwa • początki polskiej floty • unia polsko-litewska w Lublinie • powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów • skutki unii lubelskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: unia realna i unia personalna • wymienia postanowienia unii lubelskiej • lokalizuje na mapie tereny Wielkiego Księstwa Litewskiego i ziemie Korony 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1563–1570, 1569, 1572 • wyjaśnia przyczyny i skutki zawarcia unii w Lublinie • wskazuje na mapie Carstwo Rosyjskie, ziemie włączone na mocy unii lubelskiej do Korony 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny o Inflanty • określa konsekwencje zawarcia unii lubelskiej • przedstawia stanowisko zwolenników unii realnej Polski i Litwy • podaje argumenty przeciwników zawarcia unii polsko-litewskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje ustrój, podział administracyjny, obszar oraz zróżnicowanie narodowościowe i religijne Rzeczypospolitej Obojga Narodów • ocenia panowanie Zygmunta Augusta 	
5. Kultura polskiego odrodzenia	<ul style="list-style-type: none"> • wpływ sytuacji gospodarczej na rozwój polskiej kultury i sztuki w XVI w. • oddziaływanie włoskiego renesansu na rozwój odrodzenia na terenach Rzeczypospolitej • najwybitniejsze polskie dzieła renesansowe 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Andrzeja Frycza-Modrzewskiego, Mikołaja Kopernika • podaje główne cechy kultury polskiego odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Macieja z Miechowa, Marcina Kromera, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Reja, Szymona Szymonowica, Andrzeja Frycza Modrzewskiego • uzasadnia, dlaczego XVI w. w Polsce nazywa się złotym wiekiem • wskazuje wpływy włoskiego renesansu na kulturę polską • wymienia przykładowe dzieła sztuki renesansowej w Polsce oraz w swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przedstawicieli polskiego renesansu i omawia ich największe osiągnięcia • omawia cechy architektury renesansu na przykładzie zabytków w Polsce • charakteryzuje literaturę polskiego odrodzenia i jej znaczenie dla rozwoju języka polskiego • omawia rozwój szkolnictwa w czasach odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób działalność królowej Bony przyczyniła się do rozwoju polskiej gospodarki i kultury • tłumaczy znaczenie ogłoszenia teorii heliocentrycznej Mikołaja Kopernika i porównuje ją z systemem geocentrycznym • wskazuje renesansowe elementy krakowskiego Wawelu • wymienia kolekcję arrasów Zygmunta Augusta jako przykład sztuki renesansowej 	
Tajemnice sprzed wieków – Gdzie pochowano Mikołaja Kopernika?	<ul style="list-style-type: none"> • badania historyków i archeologów • odkrycie krypty w katedrze we Fromborku w 2005 r. • znalezienie miejsca 				<ul style="list-style-type: none"> • wymienia hipotezy dotyczące miejsca pochówku Mikołaja Kopernika • tłumaczy, dlaczego podczas II wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady współpracy historyków, archeologów, kryminologów i genetyków podczas

	pochówku Mikołaja Kopernika				Niemcy interesowali się poszukiwaniami grobu Mikołaja Kopernika • wyjaśnia udział bibliologów w potwierdzeniu tożsamości Mikołaja Kopernika	poszukiwań grobu Mikołaja Kopernika
6. Kraj wielu wyznań	<ul style="list-style-type: none"> wieloreligijna tradycja państwa Jagiellonów rozwój protestantyzmu w Rzeczypospolitej Obojga Narodów szkolnictwo protestanckie w Polsce bracia polscy i zasady ich wiary realizacja uchwał soboru trydenckiego w Rzeczypospolitej działalność Piotra Skargi unia brzeska i jej skutki konfederacja warszawska i jej znaczenie terytorialne rozmieszczenie grup wyznaniowych w Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: bracia polscy, konfederacja, grekokatolicy wyjaśnia, kim byli arianie 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1570 r., 1573 r., przedstawia dokonania postaci: Jana Łaskiego, Faustyna Socyna, Piotra Skargi, Stanisława Hozjusza wskazuje tereny zamieszkałe przez katolików, prawosławnych, luteran, kalwinistów i arian 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1596 r., 1602 r. charakteryzuje rozwój kontrreformacji w Polsce przedstawia postanowienia ugody sandomierskiej i konfederacji warszawskiej ocenia znaczenie konfederacji warszawskiej dla sytuacji protestantów w Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, w jaki sposób reformacja wpłynęła na rozwój kultury polskiej omawia wkład arian w rozwój nauki i szkolnictwa porównuje przebieg reformacji i kontrreformacji w Europie Zachodniej z działalnością tych ruchów na ziemiach polskich wyjaśnia, dlaczego poglądy braci polskich zostały uznane za zbyt radykalne i były zwalczane przez przedstawicieli innych wyznań 	
7. Pierwsi królowie elekcyjni	<ul style="list-style-type: none"> przebieg i skutki pierwszego bezkrólewia elekcja i ucieczka Henryka Walezego okoliczności wyboru na króla Stefana Batorego wojna o Inflanty 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1572 r., 1573 r. poprawnie posługuje się terminami: konfederacja, interreks, sejm elekcyjny, sejm koronacyjny, artykuły henrykowskie 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wydarzenia związane z latami: 1575 r., 1577 r., 1582 r. poprawnie posługuje się terminami: sejm konwokacyjny piechota wybraniecka, <i>pacta conventa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia pierwszych królów elekcyjnych i charakteryzuje ich panowanie omawia główne założenia artykułów henrykowskich oraz 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia rolę Jana Zamoyskiego w elekcji Stefana Batorego na króla Polski określa wpływ pierwszych wolnych elekcji na ukształtowanie ustroju Rzeczypospolitej 	

			<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jakuba Uchańskiego, Henryka Walezego, Anny Jagiellonki, Stefana Batorego, Jana Zamoyskiego • wskazuje na mapie: Inflanty, Połock, Psków, Smoleńsk • omawia okoliczności pierwszych wolnych elekcji 	<p>dokumentu <i>pacta conventa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia znaczenie bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje przebieg i skutki wojny polsko-moskiewskiej o Inflanty • ocenia panowanie Stefana Batorego 	
Rozdział VI: Wiek wojen						
1. Angielska monarchia parlamentarna	<ul style="list-style-type: none"> • rządy Tudorów w Anglii • przyczyny konfliktu między angielskim królem a parlamentem • przebieg i skutki wojny domowej w Anglii • rola Olivera Cromwella w polityce republiki angielskiej • podbój Irlandii, uzależnienie Szkocji i powstanie Wielkiej Brytanii 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: gentry, purytanie, rojaliści, restauracja monarchii • podaje co najmniej jedną przyczynę wojny domowej w Anglii • rozumie pojęcie monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1649 r., 1660 r., 1679 r. • przedstawia dokonania postaci: Henryka VIII, Elżbiety I, Karola I, Olivera Cromwella, Karola II Stuarta, Wilhelma Orańskiego • charakteryzuje ustrój monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok uchwalenia Aktu Nawigacyjnego – 1651 • podaje przyczyny konfliktu króla Karola I z parlamentem • wymienia przedstawicieli zasiadających w angielskiej Izbie Gmin oraz w Izbie Lordów • omawia przyczyny wojny domowej w Anglii 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia dokonania Olivera Cromwella dla ukształtowania się monarchii parlamentarnej w Anglii • wyjaśnia, kim byli ojcowie pielgrzymi i podaje, jakie święto upamiętnia ich przybycie do Ameryki • określa skutki uchwalenia Aktu nawigacyjnego • przedstawia kolejne etapy kształtowania się angielskiej monarchii parlamentarnej 	
2. Monarchia absolutna we Francji	<ul style="list-style-type: none"> • wojna trzydziestoletnia • rola kardynała Richelieu w kształtowaniu monarchii absolutnej we Francji • ustrój monarchii absolutnej na przykładzie państwa pod panowaniem 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: monarchia absolutna, merkantylizm • definiuje pojęcie monarchii absolutnej • wymienia co najmniej jedną cechę gospodarki merkantylistycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania co najmniej trzech z wymienionych postaci: Ludwika XIV, Armanda Richelieu, Jeana Baptiste'a Colberta, Moliere'a, Pierre'a Corneille'a, Jeana Baptiste'a Racine'a • omawia rządy absolutne 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia działania kardynała Richelieu, które doprowadziły do stworzenia we Francji monarchii absolutnej • określa stosunek Ludwika XIV do innowierców • wyjaśnia, jaką rolę w walce z opozycją 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój gospodarczy we Francji • porównuje monarchię absolutną z monarchią parlamentarną • charakteryzuje rozwój kultury i sztuki za panowania Ludwika XIV 	

	<p>Ludwika XIV</p> <ul style="list-style-type: none"> • merkantylizm i jego znaczenie dla gospodarki Francji • wpływ władzy absolutnej na rozwój nauki, kultury i architektury 		<p>na przykładzie panowania Ludwika XIV</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykładowe osiągnięcia kultury i sztuki francuskiej XVII w. 	<p>wobec rządów króla pełniła Bastylia</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje zasady funkcjonowania merkantylizmu 		
3. Początki rządów Wazów	<ul style="list-style-type: none"> • panowanie Zygmunta III Wazy • polityka wewnętrzna i zagraniczna • wojny polsko-szwedzkie w pierwszej połowie XVII w. • rola husarii w wojnach w XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: rokosz, husaria • podaje co najmniej jedną przyczynę konfliktu Zygmunta III ze szlachtą • wymienia przynajmniej jedną przyczynę i jeden skutek wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z datą: 1605 r., 1627 r., 1629 r. • przedstawia dokonania postaci: Zygmunta III Wazy, Mikołaja Zebrzydowskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stanisława Koniecpolskiego • wskazuje na mapie tereny, na których toczyły się walki w czasie wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia okoliczności wyboru Zygmunta III Wazy na króla Polski • wskazuje pokrewieństwo Zygmunta III Wazy z Jagiellonami • wymienia przyczyny i skutki wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Zygmunta III Wazy • przedstawia sytuację innowierców oraz wpływy jezuitów w państwie rządzonym przez Zygmunta III Wazę • opisuje uzbrojenie husarii 	
4. Konflikt z Rosją i Turcją	<ul style="list-style-type: none"> • walki o tron w Rosji • wojna z Rosją • sytuacja na Zaporozu i Kozaczyźnie • wojny z Turcją 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia co najmniej po jednej przyczynie wojen prowadzonych w pierwszej połowie XVII w. z Rosją i Turcją • poprawnie posługuje się terminami: dymitriady, Kozacy, kozaczyzna • wyjaśnia wydarzenia związane z latami: 1610 r., 1620 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Dzikie Pola, porohy, Zaporozie, ataman, sicz • wyjaśnia wydarzenia związane z latami: 1612 r., 1634 r. • przedstawia dokonania postaci: Borysa Godunowa, Wasyla Szujskiego, Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza • omawia sytuację Kozaków zamieszkujących Zaporozie • wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg i skutki walk o tron moskiewski w XVII w. • omawia przyczyny oraz przebieg wojen z Turcją w pierwszej połowie XVII w. • wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z powstania kozaczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rolę hetmanów Stanisława Żółkiewskiego i Jana Karola Chodkiewicza w bitwach pod Kłuszynem, Cecorą i Chocimiem • przedstawia sytuację militarną Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XVII w. 	

			Smoleńsk, Moskwę, Zaporoże			
5. Powstanie kozackie	<ul style="list-style-type: none"> • pozycja Kozaków w Rzeczypospolitej • powstanie Chmielnickiego • interwencja rosyjska na Ukrainie • skutki wojny domowej na Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia co najmniej jedną przyczynę powstania kozackiego • wskazuje na mapie zasięg powstania Chmielnickiego • wie, kim był i czym zasłynął Bohdan Chmielnicki 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1648 r., 1651 r., 1667 r., 1686 r. • przedstawia dokonania postaci: Władysława IV, Jana Kazimierza, Bohdana Chmielnickiego, Tułaj-beja, Jeremiego Wiśniowieckiego • omawia pozycję społeczną i polityczną Kozaków w Rzeczypospolitej • przedstawia skutki powstania Chmielnickiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1654 r., 1658 r. • charakteryzuje sytuację Kozaków na Ukrainie • podaje przyczyny, przebieg i skutki wybuchu powstań kozackich na Ukrainie • wymienia postanowienia rozejmu zawartego w Hadziaczu • wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Rosji na mocy pokoju wieczystego z 1686 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę Tatarów w wojnie Kozaków z wojskiem polskim • przedstawia zróżnicowanie religijne i działalność jezuitów na Ukrainie • porównuje uzbrojenie wojska zaporoskiego z wyposażeniem husarii 	
6. Potop szwedzki	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny i przebieg potopu szwedzkiego • przyczyny zwycięstw Szwedów • wojna partyzancka • śluby lwowskie Jana Kazimierza • uniezależnienie Prus • pokój w Oliwie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1655 r., 1656 r., 1660 r. • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew potopu szwedzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Karola Gustawa, Hieronima Radziejowskiego, Janusza Radziwiłła, Augustyna Kordeckiego, Stefana Czarnieckiego, Jerzego Rakoczego • wymienia przyczyny i skutki najazdu Szwedów na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia okoliczności najazdu Szwedów na Polskę • omawia kolejne etapy potopu szwedzkiego • wyjaśnia znaczenie podpisania traktatów welawsko-bydgoskich 	<ul style="list-style-type: none"> • określa znaczenie ataku Szwedów na klasztor jasnogórski dla przebiegu wojny polsko-szwedzkiej • ocenia postawę króla Jana Kazimierza podczas konfliktu polsko-szwedzkiego 	
7. Kryzys Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> • konflikt polsko-turecki w drugiej połowie XVII w. • wojna domowa w Rzeczypospolitej • panowanie Jana III Sobieskiego • odsiecz wiedeńska • kryzys ustroju Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1673 r., 1683 r., 1699 r. • poprawnie posługuje się terminami: abdykować, Święta Liga, <i>liberum veto</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jerzego Lubomirskiego, Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Jana Sobieskiego, Marii Kazimiery, Władysława Sycińskiego • lokalizuje na mapie miejsca bitew w czasie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje politykę dynastyczną Jana Kazimierza i wskazuje przyczyny jego abdykacji • omawia przebieg bitwy pod Chocimiem w 1673 r. • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki odsieczy wiedeńskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje okoliczności elekcji Jana III Sobieskiego • wyjaśnia, na czym polegał kryzys Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVII w. • ocenia znaczenie zastosowania <i>liberum veto</i> w celu zerwania sejmu 	

	<ul style="list-style-type: none"> • wygnanie arian 		<p>wojen Polski z Turcją</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje przyczyny wojny z Turcją w drugiej połowie XVII w. • omawia znaczenie bitwy pod Wiedniem z 1683 r. 			
Tajemnice sprzed wieków – Kto zwyciężył pod Wiedniem?	<ul style="list-style-type: none"> • spory historyków dotyczące odsieczy wiedeńskiej • przygotowania do wyprawy wojska polskiego pod Wiedeń • przebieg bitwy z armią turecką • Jan III Sobieski zwycięzcą pod Wiedniem • echa sukcesu wojsk Jana III Sobieskiego w Europie 				<ul style="list-style-type: none"> • wymienia dowódców biorących udział w bitwie z Turkami • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia cesarza Austrii z triumfu Jana III Sobieskiego • omawia przygotowania armii polskiej do wyprawy pod Wiedeń 	
8. Kultura baroku i sarmatyzmu	<ul style="list-style-type: none"> • idee kultury barokowej • wzorce architektury epoki baroku – kościół II Gesú i pałac w Wersalu • wybitni twórcy literatury baroku • dzieła sztuki barokowej w Polsce • porównanie kultury i sztuki barokowej w Polsce do kultury i sztuki barokowej na zachodzie Europy • sarmatyzm 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: barok, makaronizmy, portret trumienny, sarmatyzm • omawia cechy charakterystyczne dla architektury epoki baroku 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania co najmniej pięciu z wymienionych postaci: Jana Sebastiana Bacha, Jerzego Fryderyka Haendla, Antonia Vivaldiego, Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, Jana Andrzeja Morsztyna, Jana Chryzostoma Paska, Wespazjana Kochanowskiego, Wacława Potockiego • wskazuje kościół II Gesú i Wersal jako wzorcowe budowle w stylu barokowym • omawia cechy charakterystyczne sztuki barokowej w Polsce (z 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy charakterystyczne rzeźby barokowej • omawia tematykę dominującą w malarstwie i rzeźbie epoki baroku • charakteryzuje polską literaturę barokową 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje związek sztuki barokowej z kontreformacją • przedstawia cechy charakterystyczne kultury sarmackiej • opisuje typowy strój polskiej szlachty z XVII w. 	

			uwzględnieniem swojego regionu)			
--	--	--	---------------------------------	--	--	--

Wymagania na poszczególne oceny - kl. III

Temat lekcji	Zagadnienia, materiał nauczania	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Rozdział I: Europa i Polska w czasach oświecenia						

<p>1. Oświecenie w Europie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • odkrycia naukowe epoki oświecenia • główne idee oświeceniowe • powstanie wolnomularstwa • sztuka XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: oświecenie, racjonalizm • właściwie określa ramy czasowe oświecenia • wymienia najwybitniejszych przedstawicieli epoki: Newtona, Woltera • wyjaśnia zastosowanie maszyny parowej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: oświecenie, empiryzm, racjonalizm, deizm, ateizm, klasycyzm, encyklopedyści • przedstawia dokonania postaci: Izaaka Newtona, Karola Monteskiusza, Woltera, Jamesa Watta • charakteryzuje zasadę trójpodziału władzy sformułowaną przez Monteskiusza • omawia hasła równości społecznej głoszone przez Jeana-Jacques'a Rousseau • wymienia idee oświecenia i rozpoznaje ich wpływ na naukę, literaturę, filozofię, architekturę i sztukę 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Karola Linneusza, Benjamina Franklina, Denisa Diderota • omawia znaczenie odkryć epoki oświecenia • wymienia najważniejsze wynalazki XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Edmunda Cartwrighta, Johna Kaya, Denisa Diderota • porównuje klasycyzm z innymi kierunkami artystycznymi • charakteryzuje styl rokoko 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje wpływ epoki oświecenia na kształtowanie się modeli ustrojowych XIX w. • omawia rolę masonerii
<p>2. Nowe potęgi europejskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przemiany w Rosji pod koniec XVII w. i w XVIII w. • rozwój Prus w XVIII w. • reformy w monarchii austriackiej w XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok ogłoszenia Prus królestwem –1701 r. • poprawnie posługuje się terminem absolutyzm oświecony • wskazuje na mapie Rosję, Prusy i Austrię 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: junkrzy, wojna północna • wymienia najważniejsze reformy przeprowadzone w Rosji, Prusach i Austrii 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny i skutki reform przeprowadzonych w Rosji, Prusach i Austrii • ocenia znaczenie przeprowadzonych reform dla układu sił w Europie XVIII w. • podaje lata wydarzeń: 1689 r. – początek samodzielnych rządów Piotra I, 1756–1763 – wojna siedmioletnia 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rozwój terytorialny Rosji, Prus i monarchii austriackiej • porównuje reformy oświeceniowe wprowadzone w Prusach, Rosji i Austrii 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wpływ ideologii oświecenia na powstanie państw absolutyzmu oświeconego
<p>3. Rzeczpospolita za panowania Wettinów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • polsko-saska unia personalna • wojna północna i jej skutki • rządy Augusta III • skutki unii polsko-saskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: wojna północna, Sejm Niemy • podaje lata wydarzeń: 1697 r. – koronacja Augusta II Mocnego, 1763 r. – śmierć Augusta III Sasa • przedstawia dokonania Stanisława Leszczyńskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1699 r. – pokój w Karłowicach, 1717 r. – Sejm Niemy • przedstawia dokonania postaci: Augusta II Mocnego, Augusta III Sasa • charakteryzuje skutki wojny północnej dla Polski • wskazuje na mapie zasięg terytorialny Rzeczypospolitej za panowania Sasów 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja warszawska, konfederacja sandomierska, Order Orła Białego • podaje lata wydarzeń: 1704–1709 i 1733–1736 – panowanie Stanisława Leszczyńskiego, 1709 r. – bitwa pod Połtawą, 1721 r. – pokój w Nystad, 1736 r. – sejm pacyfikacyjny 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje politykę wewnętrzną i zewnętrzną Wettinów • szczegółowo omawia znaczenie oraz skutki wojny północnej • przy pomocy mapy wyjaśnia zmiany położenia międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w. na tle sytuacji 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje samodzielnej oceny znaczenia i następstw rządów Wettinów w Rzeczypospolitej • charakteryzuje przyczyny wzrostu nietolerancji religijnej w Polsce

			<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zmiany położenia międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia okoliczności elekcji Augusta II Mocnego • opisuje przebieg wojny północnej • wymienia przyczyny i przejawy kryzysu państwa polskiego w czasach saskich 	<p>międzynarodowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje politykę wewnętrzną i zewnętrzną Wettinów 	
4. Ostatni król elekcyjny	<ul style="list-style-type: none"> • elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego • początek rządów Stanisława Augusta Poniatowskiego • konfederacja barska • pierwszy rozbiór Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja barska, sejm rozbiorowy • podaje rok pierwszego rozbioru Polski – 1772 r. • wymienia przyczyny i skutki pierwszego rozbioru 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Familia, Rada Nieustająca • podaje rok koronacji Stanisława Augusta Poniatowskiego – 1764 r. • omawia okoliczności elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego • przedstawia rolę postaci: Tadeusza Rejtana, Mikołaja Repnina • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po pierwszym rozbiórze Polski • wymienia przyczyny i skutki pierwszego rozbioru 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja słucka, toruńska, radomska, prawa kardynalne, ryngraf, innowierca • podaje rok zawiązania konfederacji barskiej – 1768 r. • omawia reformy sejmu konwokacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę postaci: Maurycego Beniowskiego, Kajetana Sołtyka, Józefa Andrzeja Załuskiego, Wacława Rzewuskiego, Józefa Pułaskiego, Michała Krasińskiego oraz ocenia ich wpływ na dzieje Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie ocenia działalność króla w latach 1764–1772
5. Tajemnice sprzed wieków – Co przedstawia „Kołacz królewski”?	<ul style="list-style-type: none"> • reakcje mieszkańców Europy wobec rozbioru Rzeczypospolitej • rycina „Kołacz królewski” • kopie i interpretacje rysunku przedstawiającego rozbiór Polski 			<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje stanowisko państw europejskich wobec pierwszego rozbioru Polski • wyjaśnia, dlaczego pierwszy rozbiór Polski naruszył równowagę sił w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rycinę Noela Le Mire’a „Kołacz królewski” i Johannesa Nilsona „Położenie Królestwa Polskiego w roku 1773” • tłumaczy genezę porównania pierwszego rozbioru Polski do królewskiego ciasta 	<ul style="list-style-type: none"> • określa cel powstawania kolejnych, naśladowczych wersji „Kołacza królewskiego” • wyjaśnia propagandową rolę rycin oraz działania państw zaborczych, mające na celu zafałszowanie prawdy historycznej
6. Oświecenie w Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> • ożywienie gospodarcze i kulturalne • początki oświecenia • rozwój szkolnictwa • literatura i sztuka 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Szkoła Rycerska, Komisja Edukacji Narodowej • przedstawia dokonania postaci: Stanisława 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Collegium Nobilium, Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych, oświecenie stanisławowskie • przedstawia dokonania 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1740 r. – utworzenie Collegium Nobilium, 1747 r. – otwarcie Biblioteki Załuskich • poprawnie posługuje się 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Antoniego Tyzenhousa, Andrzeja Zamoyskiego, Adama Naruszewicza, Wojciecha Bogusławskiego, 	<ul style="list-style-type: none"> • w oparciu o mapę szeroko charakteryzuje i porównuje rozwój oświaty i gospodarki na ziemiach polskich

		Staszica, Hugona Kollątaja	postaci: Stanisława Konarskiego, Stanisława Leszczyńskiego, Ignacego Krasickiego, Bernarda Bellotta zwanego Canalettem, Dominika Merliniego • podaje lata wydarzeń: 1765 r. – utworzenie Szkoły Rycerskiej, 1773 r. – powołanie Komisji Edukacji Narodowej • charakteryzuje projekty reform ustrojowych Stanisława Konarskiego i Stanisława Leszczyńskiego • dostrzega przejawy ożywienia w gospodarce i kulturze czasów saskich	terminami: Biblioteka Załuskich, Operalnia • ocenia wkład Stanisława Augusta w rozwój polskiego oświecenia	Franciszka Zabłockiego, Juliana Ursyna Niemcewicza, Marcella Bacciarellego • omawia reformy w szkolnictwie w Rzeczypospolitej w XVIII w.	• wymienia przykłady sztuki klasycyzmu z uwzględnieniem własnego regionu
7. Tajemnice sprzed wieków – Jaką Warszawę namalował Canaletto?	• początki kariery Bernarda Bellotta oraz jego działalność w Warszawie • burzliwe losy dzieł Canaletta			• charakteryzuje postać Bernarda Belotta • omawia znaczenie dzieł Canaletta dla kultury polskiej	• ocenia wpływ włoskiego malarza na rozwój polskiego oświecenia	• przedstawia losy obrazów Canaletta w czasach powstań narodowych i II wojny światowej • wyjaśnia rolę dzieł Canaletta w procesie odbudowy Warszawy po II wojnie światowej
Rozdział II: Czas wielkich zmian						
1. Powstanie Stanów Zjednoczonych	• Anglicy w Ameryce Północnej • przyczyny konfliktu • wojna o niepodległość • Polacy w walce o niepodległość USA • budowa nowego państwa – Stanów Zjednoczonych Ameryki	• podaje daty wydarzeń: 4 lipca 1776 r. – ogłoszenie niepodległości Stanów Zjednoczonych Ameryki, 17 września 1787 r. – uchwalenie konstytucji Stanów Zjednoczonych • poprawnie posługuje się terminami: ustawa stemplowa, „bostońskie picie herbaty” • wymienia przytoczone w Deklaracji niepodległości	• poprawnie posługuje się terminami: ustawa stemplowa, „bostońskie picie herbaty”, Kongres Kontynentalny, stany • przedstawia dokonania postaci: Jerzego Waszyngtona, Tadeusza Kościuszki, Kazimierza Pułaskiego • uzasadnia oświeceniowy charakter Deklaracji niepodległości Stanów	• podaje lata wydarzeń: 1777 r. – bitwa pod Saratogą, 1781 r. – bitwa pod Yorktown, 1783 r. – zawarcie pokoju w Paryżu • przedstawia dokonania postaci: Thomasa Jeffersona, Benjamina Franklina i Johna Adamsa	• analizuje sytuację kolonii angielskich w Ameryce Północnej w XVIII w. • charakteryzuje przebieg wojny o niepodległość USA • ocenia zasługi Jerzego Waszyngtona dla uzyskania niepodległości Stanów Zjednoczonych • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych	• omawia konsekwencje powstania Stanów Zjednoczonych dla sytuacji międzynarodowej

		niezbywalne prawa przysługujące wszystkim obywatelom • ocenia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych	Zjednoczonych • omawia przyczyny i skutki wojny o niepodległość USA • uzasadnia oświeceniowy charakter Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych • wyjaśnia zasady funkcjonowania federacji		bitew wojny o niepodległość USA	
2. Tajemnice sprzed wieków – Jak rozpoczęła się rewolucja amerykańska?	<ul style="list-style-type: none"> • zatopienie ładunku herbaty w Bostonie • restrykcje brytyjskie • przyczyny wojny o niepodległość • symbolika flagi USA 			<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wydarzenia związane z zatopieniem ładunku herbaty w Bostonie • wyjaśnia symboliczne znaczenie „bostońskiego picia herbaty” dla rozpoczęcia wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny wojny o niepodległość USA • charakteryzuje politykę Wielkiej Brytanii stosowaną wobec kolonii 	<ul style="list-style-type: none"> • określa znaczenie symboliki flagi amerykańskiej
3. Rewolucja francuska	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny kryzysu we Francji w XVIII w. • społeczeństwo francuskie • wybuch rewolucji • reformy Konstytuanty • Deklaracja praw człowieka i obywatela i jej idee 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1789 r. – wybuch Wielkiej Rewolucji Francuskiej, 1791 r. – uchwalenie konstytucji francuskiej • wymienia główne przyczyny rewolucji • opisuje najważniejsze zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji praw człowieka i obywatela 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Zgromadzenie Narodowe, Stany Generalne, Zgromadzenie Konstytucyjne, Konstytuanta, Deklaracja praw człowieka i obywatela, monarchia konstytucyjna • charakteryzuje problemy społeczne Francji przed wybuchem rewolucji francuskiej • wymienia główne przyczyny rewolucji • opisuje najważniejsze zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji praw człowieka i obywatela 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 14 lipca 1789 r. – zdobycie Bastylji, 21 stycznia 1793 r. – egzekucja Ludwika XVI 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia reformy przeprowadzone przez Konstytuantę • ocenia postawę króla Ludwika XVI 	<ul style="list-style-type: none"> • szeroko omawia wpływ idei oświecenia na treść Deklaracji praw człowieka i obywatela • porównuje treść Deklaracji praw człowieka i obywatela z Deklaracją niepodległości Stanów Zjednoczonych

3. Republika francuska	<ul style="list-style-type: none"> • obalenie monarchii • Konwent Narodowy • ogłoszenie Francji republiką • terror rewolucyjny • przewrót thermidoriański 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: zyrondyści, jakobini, gilotyna 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Konwent Narodowy, Trybunał Rewolucyjny, dyrektoriat • wymienia i ocenia skutki Wielkiej Rewolucji Francuskiej • wskazuje charakterystyczne cechy dyktatury jakobińskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 20 września 1792 r. – bitwa pod Valmy, 27 lipca 1794 r. (9 thermidora roku II) – przewrót thermidoriański • poprawnie posługuje się terminami: rojaliści, przewrót thermidoriański 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jeana-Paula Marata, Georges’a Dantona, Jacques’a Pierre’a Brissota • charakteryzuje ugrupowania polityczne Konwentu Narodowego • omawia etapy rewolucji francuskiej • wskazuje na mapie tereny przyłączone do Francji w okresie republiki oraz obszary objęte działaniami kontrewolucyjnymi 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ rewolucji francuskiej na dzieje Europy
4. Sejm Wielki	<ul style="list-style-type: none"> • początek obrad Sejmu Wielkiego • stronnictwa Sejmu Czteroletniego • reformy Sejmu Wielkiego • wojna w obronie Konstytucji 3 maja • drugi rozbiór Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Sejm Wielki, konfederacja targowicka, drugi rozbiór Polski • podaje lata wydarzeń: 1791 r. – uchwalenie Konstytucji 3 maja, 1793 r. – drugi rozbiór Polski • wymienia reformy Sejmu Wielkiego • omawia postanowienia Konstytucji 3 maja 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: ustawa o sejmikach, ustawa o miastach królewskich • podaje lata wydarzeń: 1788–1792 – obrady Sejmu Wielkiego • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Małachowskiego, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Hugona Kołłątaja • wyjaśnia okoliczności zawązania konfederacji targowickiej i ocenia jej następstwa • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po drugim rozbiórze Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jana Dekerta, księcia Józefa Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki • charakteryzuje stronnictwa Sejmu Wielkiego • określa przyczyny i skutki wojny z Rosją z 1792 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie reform Sejmu Czteroletniego • wymienia najważniejsze bitwy wojny w obronie Konstytucji 3 maja: pod Dubienką i Zieleńcami • wskazuje na mapie Targowicę, Zieleńce i Dubienkę 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę tradycji związanej z Orderem Virtuti Militari • wskazuje elementy ideologii oświecenia, które znalazły swoje odbicie w Konstytucji 3 maja
5. Upadek Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> • wybuch powstania kościuszkowskiego • pierwsze sukcesy powstańców • Uniwersał połaniecki • upadek powstania kościuszkowskiego • trzeci rozbiór Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 24 marca 1794 r. – wybuch powstania kościuszkowskiego, 1795 r. – trzeci rozbiór Rzeczypospolitej • poprawnie posługuje się terminami: naczelnik, insurekcja, 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminem <i>Uniwersał połaniecki</i> • przedstawia dokonania postaci: Tadeusza Kościuszki, Jana Kilińskiego i Jakuba Jasińskiego • wskazuje na mapie zmiany 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przebieg powstania kościuszkowskiego • wymienia przyczyny klęski insurekcji kościuszkowskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę wydania przez Tadeusza Kościuszkę Uniwersału połanieckiego • omawia wpływ bitew pod Raclawicami, Szczekocinami i Maciejowicami dla 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wewnętrznych i zewnętrznych przyczyn upadku Rzeczypospolitej

		<ul style="list-style-type: none"> wymienia cele i następstwa powstania kościuszkowskiego 	<p>terytorialne po trzecim rozbiorze</p> <ul style="list-style-type: none"> rozdziela wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej 		<p>przebiegu powstania kościuszkowskiego</p>	
6. Pierwsze konstytucje	<ul style="list-style-type: none"> znaczenie terminu <i>konstytucja</i> konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej Konstytucja 3 maja konstytucja francuska 	<ul style="list-style-type: none"> podaje daty wydarzeń: 1787 r. – uchwalenie konstytucji USA, 1791 r. – Konstytucja 3 maja, 3 września 1791 r. – konstytucja francuska poprawnie posługuje się terminami: konstytucja, ustawa zasadnicza, monarchia konstytucyjna omawia postanowienia Konstytucji 3 maja 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia dokonania postaci: Karola Ludwika Monteskiusza, Benjamina Franklina wymienia główne instytucje ustrojowe Stanów Zjednoczonych wyjaśnia, w jaki sposób konstytucja amerykańska realizowała w praktyce zasadę trójpodziału władzy określa prawa, które gwarantowała obywatelom konstytucja francuska 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia Hugona Kołłątaja i Scypiona Piatollego jako głównych autorów tekstu Konstytucji 3 maja 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia oświeceniowy charakter konstytucji amerykańskiej, francuskiej i Konstytucji 3 maja ocenia znaczenie Konstytucji 3 maja dla dziejów Polski 	
Rozdział III: Europa od Napoleona do Wiosny Ludów						
1. Od konsulatu do cesarstwa	<ul style="list-style-type: none"> przyjęcie władzy przez Napoleona system napoleoński ekspansja napoleońskiej Francji armia napoleońska wojna z Rosją 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: zamach stanu, konsulat, Kodeks Napoleona, konkordat przedstawia dokonania Napoleona Bonaparte'go 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: pierwszy konsulat, departament, blokada kontynentalna, hegemonia, Związek Reński podaje daty wydarzeń: 1799 r. – zamach 18 brumaire'a, 1804 r. – koronacja cesarska Napoleona Bonaparte'go, 1805 r. – bitwa pod Austerlitz, 1812 r. – wyprawa na Moskwę, 1813 r. – bitwa pod Lipskiem opisuje zmiany w Europie w okresie napoleońskim w zakresie stosunków społeczno-gospodarczych i politycznych 	<ul style="list-style-type: none"> podaje daty wydarzeń: 1806 r. – bitwa pod Jeną i Auerstedt, 1807 r. – bitwa pod Hławą Pruską i Frydlandem opisuje przebieg wojen napoleońskich do 1813 r. wymienia skutki wyprawy Wielkiej Armii na Rosję wskazuje na mapie trasę wyprawy Napoleona na Moskwę 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zmiany, jakie zostały wprowadzone na mocy Kodeksu Napoleona lokalizuje na mapie terytoria przyłączone do Francji przed 1812 r. charakteryzuje sytuację międzynarodową Francji w epoce napoleońskiej 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia znaczenie epoki napoleońskiej w dziejach Europy

2. Legiony i Księstwo Warszawskie	<ul style="list-style-type: none"> • Polacy na emigracji • Legiony Polskie we Włoszech • utworzenie Księstwa Warszawskiego i jego ustrój • edukacja i gospodarka w Księstwie Warszawskim • wojna z Austrią • upadek Księstwa Warszawskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia okoliczności utworzenia Legionów Polskich i Księstwa Warszawskiego • wskazuje na mapie Księstwo Warszawskie, Raszyn 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1797 r. – powstanie Legionów Polskich we Włoszech, 1807 r. – utworzenie Księstwa Warszawskiego, 1815 r. – likwidacja Księstwa Warszawskiego • przedstawia dokonania postaci: Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Wybickiego, księcia Józefa Poniatowskiego • opisuje ustrój i terytorium Księstwa Warszawskiego • ocenia politykę Napoleona wobec sprawy polskiej oraz postawę Polaków wobec Napoleona 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Legia Naddunajska, dekret grudniowy • przedstawia dokonania postaci: Fryderyka Augusta I, Karola Kniaziewicza 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia udział Polaków w bitwach na Półwyspie Iberyjskim • opisuje uzbrojenie armii Księstwa Warszawskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie i szeroko ocenia oraz uzasadnia znaczenie epoki napoleońskiej dla Polaków
3. Kongres wiedeński	<ul style="list-style-type: none"> • zwołanie kongresu w Wiedniu • sto dni Napoleona • postanowienia kongresu wiedeńskiego • zmiany terytorialne w Europie wynikające z obrad kongresu w Wiedniu • zasady restauracji, legitymizmu i równowagi 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1814 r. – zwołanie kongresu w Wiedniu, 1815 r. – bitwa pod Waterloo • poprawnie posługuje się terminami: restauracja, równowaga europejska, legitymizm • wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Poznańskie i Rzeczpospolitą Krakowską 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: „tańczący kongres”, Związek Niemiecki • przedstawia zasady i postanowienia kongresu wiedeńskiego • wymienia decyzje kongresu w sprawie polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok śmierci Napoleona Bonapartego – 1821 r. • poprawnie posługuje się terminami: 100 dni Napoleona, system Metternicha 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Aleksandra I, Fryderyka Wilhelma III, Roberta Stewarta Castlereagha, Klemensa von Metternicha, Charlesa Talleyranda • wskazuje na mapie Europy zmiany terytorialne wprowadzone w 1815 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jakie konsekwencje dla Europy przyniosły postanowienia kongresu
Tajemnice sprzed wieków – Jak obradował kongres w Wiedniu?	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny zwołania kongresu w Wiedniu • przebieg obrad • główni uczestnicy kongresu 			<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg obrad kongresu wiedeńskiego • wymienia głównych uczestników kongresu 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia okoliczności zorganizowania kongresu w Wiedniu • przedstawia znaczenie regulaminu dyplomatycznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia rolę kongresu wiedeńskiego w dziejach Europy
5. Europa po kongresie wiedeńskim	<ul style="list-style-type: none"> • zawarcie Świątego Przymierza i jego skutki • próby obalenia ładu wiedeńskiego • powstanie dekabrystów 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Świąte Przymierze, karbonariusze, dekabryści • wyjaśnia cel i skutki zawarcia Świątego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie: imperium osmańskie, Grecję, Królestwo Niderlandów, Belgię, Francję, Rosję, Piemont, Królestwo Obojga Sycylii, Państwo Kościelne 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1815 r. – zawarcie Świątego Przymierza, 1825 r. – powstanie dekabrystów, 1830 r. – rewolucja lipcowa we Francji, 1821–1829 – 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg wydarzeń w Rosji, Francji, Belgii, Grecji i we Włoszech 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny oraz skutki rewolucji i powstań, które wybuchły w Europie po kongresie wiedeńskim

	<ul style="list-style-type: none"> • rewolucja lipcowa we Francji • walki o niepodległość w Grecji i Belgii 	Przymierza		powstanie greckie		
6. Rewolucja przemysłowa	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny rewolucji przemysłowej • rozkwit przemysłu w XIX w. • rozwój transportu • skutki rewolucji przemysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: rewolucja agrarna, rewolucja przemysłowa • określa przyczyny i charakterystyczne cechy rewolucji przemysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1769 r. – opatentowanie maszyny parowej, 1837 r. – opatentowanie silnika elektrycznego • poprawnie posługuje się terminami: fabryka, industrializacja, urbanizacja, metropolia, kapitaliści, proletariąt • przedstawia dokonania postaci: Roberta Fultona, George’a Stephensona, Michaela Faradaya • prezentuje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków procesu uprzemysłowienia, w tym dla środowiska naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje stopień rozwoju przemysłowego poszczególnych państw • wskazuje na mapie najbardziej uprzemysłowione regiony Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wynalazków rewolucji przemysłowej dla rozwoju cywilizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zmiany w poziomie życia różnych grup społecznych w XIX w. na podstawie źródeł pisanych, ikonograficznych i statystycznych
7. Nowe ideologie	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie i rozwój liberalizmu • konserwatyzm • rozwój idei narodowych w pierwszej połowie XIX w. • początki ruchu robotniczego • socjalizm i komunizm w pierwszej połowie XIX w. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok wydania „Manifestu komunistycznego” – 1848 r. • poprawnie posługuje się terminami: strajk, konserwatyzm, liberalizm, socjalizm 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, komunizm • przedstawia okoliczności powstania ruchu robotniczego • wyjaśnia główne założenia liberalizmu, socjalizmu oraz idei narodowych w Europie w pierwszej połowie XIX w. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia założenia czartyzmu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Alexisa de Tocqueville’a, Adama Smitha, Edmunda Burke’a, Giuseppe Mazziniego, Claude’a de Saint-Simona, Charles’a Fouriera, Roberta Owena, Karola Marksa, Fryderyka Engelsa 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia skutki powstania nowych ideologii
8. Europa w połowie XIX w.	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny Wiosny Ludów • rewolucja lutowa we Francji • Prusy i kraje niemieckie w okresie Wiosny Ludów • rewolucja w Wiedniu 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok rozpoczęcia Wiosny Ludów – 1848 r. • wyjaśnia znaczenie Wiosny Ludów i wskazuje jej zasięg 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wojny krymskiej: 1853–1856 • poprawnie posługuje się terminami: rewolucja lutowa, parlament frankfurcki, wojna krymska • omawia przyczyny i skutki wojny krymskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń Wiosny Ludów we Francji, w Niemczech, w monarchii austriackiej, we Włoszech • lokalizuje na mapie państwa, w których doszło do powstań i rewolucji, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Ludwika Napoleona Bonapartego, Fryderyka Wilhelma IV, Franciszka Józefa I, Józefa Bema, Lajosa Kossutha, Giuseppe Mazziniego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ i znaczenie Wiosny Ludów na dzieje Europy drugiej połowy XIX w.

	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie węgierskie • Wiosna Ludów we Włoszech • wojna krymska i jej skutki 		<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie miejsca walk toczonych podczas wojny krymskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • a także obszary, gdzie miały miejsce wystąpienia narodowowyzwoleńcze 		
Rozdział IV: Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim						
1. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim	<ul style="list-style-type: none"> • podział ziem polskich w 1815 r. • ustrój Królestwa Polskiego • rozwój gospodarczy Kongresówki • sytuacja na ziemiach polskich pod zaborem pruskim i austriackim • kultura i oświata na ziemiach polskich w latach 1815–1830 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok powstania Królestwa Polskiego – 1815 r. • poprawnie posługuje się terminami: ziemie zabrane, Królestwo Kongresowe, Wielkie Księstwo Poznańskie, Wolne Miasto Kraków 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1816 r.– założenie Uniwersytetu Warszawskiego, 1828 r. – utworzenie Banku Polskiego • poprawnie posługuje się terminami: Rada Stanu, Zagłębie Dąbrowskie, Zagłębie Staropolskie, uwłaszczenie, romantyzm • wskazuje na mapie nowy układ granic państw zaborczych na ziemiach polskich po kongresie wiedeńskim • charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego • ocenia osiągnięcia Królestwa Polskiego w gospodarce, kulturze i szkolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: księcia Adama Jerzego Czartoryskiego, Józefa Zajączka, Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, Stanisława Kostki Potockiego, Stanisława Staszica, Tadeusza Czackiego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje i ocenia politykę zaborców wobec Polaków w latach 1815–1830 	
2. Powstanie listopadowe	<ul style="list-style-type: none"> • opozycja w Królestwie Polskim • wybuch powstania • negocjacje z carem i detronizacja • wojna polsko-rosyjska • przebieg powstania w Królestwie i poza nim • przywódcy powstania 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę nocy listopadowej – 29/30 listopada 1830 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę detronizacji cara – 25 stycznia 1831 r. • przedstawia dokonania postaci: Waleriana Łukasińskiego, Wincentego i Bonawentury Niemojowskich, Piotra Wysockiego, Józefa Chłopickiego, Adama Czartoryskiego, Mikołaja I, Emilii Plater • wymienia przyczyny wybuchu powstania listopadowego • wskazuje na mapie miejsca 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 25 lutego 1831 r. – bitwa pod Grochowem, 26 maja 1831 r. – bitwa pod Ostrołką, 8 września 1831 r.– kapitulacja Warszawy • przedstawia dokonania postaci: Iwana Dybicza, Iwana Paskiewicza, Ignacego Prądzyńskiego, Macieja Rybińskiego, Jana Skrzyneckiego, Jana Krukowieckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny klęski powstania listopadowego i ocenia jego znaczenie dla Polaków • charakteryzuje działalność Rządu Narodowego w okresie powstania listopadowego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia międzynarodowe tło wybuchu powstania listopadowego

			walk i zasięg powstania listopadowego			
3. Polacy po powstaniu listopadowym	<ul style="list-style-type: none"> • skutki powstania listopadowego • Wielka Emigracja • działalność spiskowa w kraju • początki pracy organicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Wielka Emigracja, emisariusze, rusyfikacja • przedstawia dokonania postaci: Juliusza Słowackiego, Adama Mickiewicza 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Statut organiczny, noc paskiewiczowska, Komitet Narodowy Polski • przedstawia dokonania postaci: Joachima Lelewela, Adama Jerzego Czartoryskiego, Tadeusza Krępowieckiego • wymienia bezpośrednie i długofalowe skutki powstania listopadowego • wskazuje na mapie państwa europejskie, do których udawali się Polacy po upadku powstania listopadowego • przedstawia początki pracy organicznej na ziemiach polskich, wymienia główne założenia oraz najwybitniejszych przedstawicieli tego nurtu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Krzysztofa Mrogowiusza, Józefa Lompy, Franza von Stadion • omawia wydarzenia Wiosny Ludów na ziemiach polskich na tle wydarzeń europejskich • wyjaśnia znaczenie rozwoju ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji • ocenia znaczenie działalności Polaków dla wydarzeń Wiosny Ludów w Europie • wymienia przyczyny wybuchu oraz omawia przebieg powstań krakowskiego i wielkopolskiego • porównuje cele i znaczenie powstania krakowskiego i powstania wielkopolskiego 		
4. Wiosna Ludów na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie krakowskie • rabacja galicyjska • Wiosna Ludów w Wielkopolsce • Wiosna Ludów w Galicji • rozwój ukraińskiego ruchu narodowego • udział Polaków w europejskiej Wiosnie Ludów 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1846 r. – powstanie krakowskie, 1848 r. – wybuch Wiosny Ludów • poprawnie posługuje się terminami: serwituty, powstanie wielkopolskie, rabacja • ocenia postawy Polaków w czasie Wiosny Ludów • wskazuje na mapie tereny objęte rabacją galicyjską i powstaniem wielkopolskim 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Edwarda Dembowskiego, Jana Tyssowskiego, Ludwika Mierosławskiego • prezentuje przyczyny i skutki rabacji galicyjskiej • omawia działania podejmowane podczas Wiosny Ludów na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Krzysztofa Mrogowiusza, Józefa Lompy, Franza von Stadion • wymienia przyczyny wybuchu oraz omawia przebieg powstań krakowskiego i wielkopolskiego • porównuje cele i znaczenie powstania krakowskiego i wielkopolskiego • charakteryzuje poczynania zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej w okresie Wiosny Ludów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wydarzenia Wiosny Ludów na ziemiach polskich na tle wydarzeń europejskich • wyjaśnia znaczenie rozwoju ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji • ocenia znaczenie działalności Polaków dla wydarzeń Wiosny Ludów w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje cele i znaczenie powstania krakowskiego i powstania wielkopolskiego

Rozdział V: Świat w drugiej połowie XIX w.

1. Zjednoczenie Włoch	<ul style="list-style-type: none"> wzrost znaczenia Piemontu i przyczyny zjednoczenia Włoch dwie koncepcje zjednoczenia wojna z Austrią zjednoczenie kraju i powstanie Królestwa Włoskiego dążenia kolonizatorskie Włochów 	<ul style="list-style-type: none"> podaje rok powstania Królestwa Włoskiego – 1861 r. omawia stosunek Francji i Austrii do procesu zjednoczenia Włoch przedstawia dokonania: Camilla Cavoura 	<ul style="list-style-type: none"> podaje rok ogłoszenia Rzymu stolicą Włoch – 1871 r. poprawnie posługuje się terminem <i>risorgimento</i> wskazuje na mapie trasę, którą przebył Garibaldi podczas wyprawy „tysiąca czerwonych koszul” w 1860 r. oraz tereny przyłączone do Królestwa Sardynii w 1859 r. przedstawia dokonania postaci: Wiktora Emanuela II, Giuseppe Garibaldi 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia sytuację międzynarodową państw włoskich w połowie XIX w. wymienia wydarzenia polityczne w Europie, które wpłynęły na zjednoczenie Włoch omawia przebieg i wyróżnia kolejne etapy procesu zjednoczenia Włoch 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje zjednoczenie Włoch w kontekście porównania tego wydarzenia z ruchami zjednoczeniowymi w innych częściach Europy ocenia znaczenie zjednoczenia Włoch dla rozwoju idei narodowych w Europie 	
2. Zjednoczenie Niemiec	<ul style="list-style-type: none"> koncepcje zjednoczenia Niemiec polityka Prus wojny Prus z Danią i Austrią konflikt zbrojny Prus z Francją i utworzenie cesarstwa niemieckiego Komuna Paryska 	<ul style="list-style-type: none"> podaje rok powstania cesarstwa niemieckiego (II Rzeszy Niemieckiej) – 1871 r. przedstawia dokonania Ottona von Bismarcka omawia koncepcje zjednoczenia Niemiec dostrzega najważniejsze podobieństwa i różnice w procesie zjednoczenia Włoch i Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> podaje lata wydarzeń: 1864 r. – wojna Austrii i Prus z Danią, 1867 r. – utworzenie Związku Północnoniemieckiego, przedstawia dokonania Wilhelma I Hohenzollerna charakteryzuje politykę Prus, zmierzającą do zjednoczenia 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny i skutki wojny prusko-francuskiej w latach 1870–1871 omawia przebieg wydarzeń związanych z Komuną Paryską wskazuje na mapie obszar Związku Północnoniemieckiego oraz cesarstwa niemieckiego 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rolę Jarosława Dąbrowskiego w wydarzeniach rewolucyjnych w Paryżu porównuje metody polityczne stosowane przez Bismarcka z postawą Cavoura i Garibaldi w okresie zjednoczenia Włoch 	
3. Stany Zjednoczone w XIX wieku	<ul style="list-style-type: none"> rozwój Stanów Zjednoczonych w XIX w. podział na Północ i Południe przyczyny i przebieg wojny secesyjnej skutki wojny domowej w Stanach Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> podaje lata wojny secesyjnej w USA – 1861–1865 poprawnie posługuje się terminami: Północ, Południe przedstawia dokonania Abrahama Lincolna 	<ul style="list-style-type: none"> podaje lata wydarzeń: 1861–1865 – wojna secesyjna w USA, 1865 r. – zniesienie niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych poprawnie posługuje się terminami: secesja, demokraci, republikanie przedstawia dokonania Jeffersona Davisa, Roberta Lee opisuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia przebieg wojny secesyjnej w USA wskazuje na mapie miejsca przełomowych bitew wojny secesyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych w XIX w. ocenia znaczenie zniesienia niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych charakteryzuje zjawisko emigracji do USA 	

			Zjednoczonych			
4. Ekspansja kolonialna	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny ekspansji kolonialnej • kolonizacja Afryki w drugiej połowie XIX i na początku XX w. • polityka kolonialna w Azji w drugiej połowie XIX i na początku XX w. • skutki kolonializmu • konflikty kolonialne 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: kolonializm, protektorat, dominium • wskazuje na mapie największe mocarstwa i ich kolonie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny ekspansji kolonialnej • wymienia kierunki oraz określa zasięg ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX w. • ocenia pozytywne i negatywne skutki polityki kolonialnej z perspektywy europejskiej oraz z punktu widzenia kolonizowanych społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny, przebieg i skutki najważniejszych konfliktów kolonialnych w XIX w. • wymienia postanowienia konferencji berlińskiej z 1885 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia politykę mocarstw kolonialnych wobec podbitych ludów i państw na przykładzie Wielkiej Brytanii 	
5. Wiek wynalazków	<ul style="list-style-type: none"> • rozkwit nauk przyrodniczych • rozwój medycyny i higieny • rozwój komunikacji i transportu • życie codzienne w drugiej połowie XIX i na początku XX w. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze odkrycia i wynalazki drugiej połowy XIX w. oraz początku XX w. • określa skutki przewrotu technicznego i postępu cywilizacyjnego, w tym dla środowiska naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1859 r. – ogłoszenie teorii ewolucji Karola Darwina, 1886 r. – odkrycie fal radiowych, 1903 r. – pierwszy lot samolotem • charakteryzuje dokonania postaci: Karola Darwina, Dmitrija Mendelejewa, Pierre’a Curie i Marii Skłodowskiej-Curie, Ludwika Pasteura, Wilhelma Roentgena, Grahama Bella, Thomasa Alvy Edisona • omawia znaczenie rozpowszechnienia nowych środków transportu • wskazuje na mapie Kanał Sueski i Kanał Panamski 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie budowy Kanału Sueskiego i Kanału Panamskiego dla rozwoju komunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jakie czynniki miały wpływ na spadek liczby zachorowań i śmiertelności w XIX w. • wymienia możliwości wykorzystania wynalazków XIX w. w różnych dziedzinach życia oraz wskazuje pozytywne i negatywne zastosowania tych odkryć 	
6. W stronę demokracji	<ul style="list-style-type: none"> • demokratyzacja życia politycznego • rozwój ruchu robotniczego w drugiej połowie XIX w. • socjaldemokracja • anarchizm • powstanie nowych ideologii pod koniec 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: społeczeństwo industrialne, nacjonalizm, solidaryzm społeczny, emancypacja 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: I Międzynarodówka, II Międzynarodówka, anarchizm, socjaldemokracja, chadecja, sufrażystki • podaje lata wydarzeń: 1848 r. – wprowadzenie powszechnego prawa 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie rozwoju ruchu robotniczego w XIX w. • omawia działalność ruchów emancypacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia koncepcje ideologów anarchizmu • opisuje założenia syjonizmu 	

	XIX w. • emancypacja kobiet		wyborczego we Francji, 1869 r. – nadanie po raz pierwszy prawa wyborczego kobietom, 1891 r. – ogłoszenie encykliki „Rerum novarum” • przedstawia dokonania postaci: Włodzimierza Lenina, Eduarda Bernsteina, Leona XIII • charakteryzuje przyczyny i następstwa procesu demokratyzacji życia politycznego			
7. Kultura przełomu XIX i XX wieku	• literatura i prasa przełomu XIX i XX w. • malarstwo i architektura w drugiej połowie XIX i na początku XX w. • narodziny kultury masowej • upowszechnienie sportu	• podaje rok pierwszych nowożytnych igrzysk olimpijskich – 1896 r. • poprawnie posługuje się terminami: realizm, impresjonizm, kultura masowa • omawia nowe zjawiska kulturowe, w tym narodziny kultury masowej oraz przemiany obyczajowe	• podaje lata wydarzeń: 1874 r. – pierwsza wystawa impresjonistów, 1896 r. – pierwsze nowożytne igrzyska olimpijskie • poprawnie posługuje się terminami: realizm, naturalizm, impresjonizm, historyzm, secesja, kultura masowa • przedstawia dokonania postaci: Claude’a Moneta, Pierre’a de Coubertina	• wymienia twórców kultury przełomu XIX i XX w. i przedstawia ich najważniejsze dzieła	• ocenia znaczenie kina dla rozwoju kultury masowej • omawia rolę organizacji nowożytnych igrzysk olimpijskich w rozwoju kultury masowej i przemian obyczajowych	
8. Tajemnice sprzed wieków – Kim byli impresjoniści?	• powstanie tzw. Salonu Odrzuconych • utworzenie określenia <i>impresjoniści</i> • cechy malarstwa impresjonistycznego			• na przykładzie reprodukcji obrazu „Impresja – wschód słońca” Claude’a Moneta wyjaśnia istotę malarstwa impresjonistycznego	• wymienia najważniejszych twórców impresjonizmu • tłumaczy, czym był Salon Odrzuconych	• omawia rozwój impresjonizmu
Rozdział VI: Ziemie polskie po Wiośnie Ludów						
1. Powstanie styczniowe	• zmiany w Rosji po wojnie krymskiej • działalność Czerwonych i Białych • przyczyny wybuchu powstania styczniowego • wybuch i przebieg	• podaje datę wybuchu powstania styczniowego – 22 stycznia 1863 r. • poprawnie posługuje się terminem <i>branka</i> • omawia główne przyczyny powstania styczniowego	• podaje datę wydania dekretu o uwłaszczeniu – 2 marca 1864 r. • poprawnie posługuje się terminami: Czerwoni, Biali, partie, uwłaszczenie • przedstawia dokonania postaci: Jarosława	• charakteryzuje działalność Tymczasowego Rządu Narodowego • podaje datę ostatecznego upadku powstania styczniowego – grudzień 1864 r., klęska oddziału księdza Stanisława Brzóska	• charakteryzuje okres odwilży posewastopolskiej • określa znaczenie dekretu o uwłaszczeniu dla klęski powstania • ocenia wpływ manifestacji	

	powstania • upadek powstania	• wskazuje na mapie zasięg powstania styczniowego	Dąbrowskiego, Aleksandra Wielopolskiego, Romualda Traugutta • omawia przyczyny oraz przebieg powstania styczniowego • wskazuje na mapie zasięg powstania styczniowego		patriotycznych z lat 1860–1861 na wybuch powstania styczniowego	
2. Tajemnice sprzed wieków – Jak oficer carski został dyktatorem powstania?	• życie Romualda Traugutta przed wybuchem powstania styczniowego • działalność Traugutta jako dyktatora powstania			• charakteryzuje postać Romualda Traugutta	• omawia metody postępowania Rosjan w stosunku do przywódców polskiego powstania narodowego	• ocenia działalność Romualda Traugutta
3. Polacy po powstaniu styczniowym	• Królestwo Polskie po powstaniu styczniowym • polityka władz pruskich • autonomia galicyjska • Polacy wobec polityki zaborców • rozwój gospodarczy ziem polskich w drugiej połowie XIX w.	• poprawnie posługuje się terminami: rusyfikacja, Kraj Przywiślański, germanizacja • wymienia podstawowe skutki powstania styczniowego	• podaje lata wydarzeń: 1894 r. – utworzenie Hukaty, 1901 r. – strajk we Wrześni • poprawnie posługuje się terminami: rusyfikacja, Kraj Przywiślański, germanizacja, kulturkampf, rugi pruskie, stańczycy, trójjolaizm • przedstawia dokonania postaci: Michała Drzymały, Hipolita Cegielskiego • rozróżnia bezpośrednie i długofalowe następstwa powstania styczniowego • opisuje metody rusyfikacji oraz germanizacji • charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców • porównuje możliwości prowadzenia działalności społecznej i rozwoju narodowego w trzech zaborach w drugiej połowie XIX w.	• porównuje rozwój gospodarczy w trzech zaborach • wyjaśnia przyczyny zacofania gospodarczego w zaborze austriackim	• na przykładzie obrazu Jana Matejki „Stańczyk” charakteryzuje idee konserwatystów krakowskich • ocenia politykę zaborców w poszczególnych zaborach wobec rozwoju kultury polskiej	

4. Partie polityczne na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> • ruch socjalistyczny na ziemiach polskich • narodowa demokracja • rozwój ruchu ludowego • rewolucja 1905 r. na ziemiach polskich i jej skutki 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok rewolucji w Rosji i na ziemiach polskich – 1905 r. • przedstawia dokonania postaci: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1892 r. – powstanie PPS, 1893 r. – powołanie Ligi Narodowej, 1895 r. – utworzenie Stronnictwa Ludowego • przedstawia dokonania postaci: Ludwika Waryńskiego, Ignacego Daszyńskiego, Wincentego Witosa • wymienia partie ruchu socjalistycznego, narodowej demokracji, ruchu ludowego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny oraz przebieg rewolucji 1905–1907 w Królestwie Polskim • wskazuje na mapie ośrodki wystąpień robotniczych w okresie rewolucji 1905–1907 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rozwój ruchu spółdzielczego na ziemiach polskich • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Wojciechowskiego, Bolesława Limanowskiego, Róży Luksemburg, Juliana Marchlewskiego • przedstawia skutki rewolucji z lat 1905–1907 na ziemiach polskich 	
5. Kultura polska bez państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> • kultura narodowa Polaków na przełomie XIX i XX w. • polski pozytywizm • powstanie szkoły krakowskiej i warszawskiej • kultura Młodej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: pozytywizm, Młoda Polska • przedstawia dokonania Henryka Sienkiewicza 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę przyznania literackiej Nagrody Nobla dla Henryka Sienkiewicza – 1905 r. • poprawnie posługuje się terminami: szkoła krakowska i warszawska, modernizm • porównuje warunki rozwoju kultury narodowej Polaków w trzech zaborach 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rozwój pozytywizmu na ziemiach polskich • wymienia polskich przedstawicieli pozytywizmu i podaje przykłady ich twórczości 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sztukę Młodej Polski – jej reprezentantów i główne dzieła • wyjaśnia rolę historii w kształtowaniu polskiej kultury narodowej 	
Rozdział VII: I wojna światowa						
1. Przyczyny wybuchu I wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie nowych mocarstw w drugiej połowie XIX w. • konflikt między europejskimi mocarstwami • wyścig zbrojeń • wojna rosyjsko-japońska • kocioł bałkański 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1882 r. – powstanie trójprzymierza, 1907 r. – zawarcie trójporozumienia • poprawnie posługuje się terminami: trójprzymierze, trójporozumienie, kocioł bałkański 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok wybuchu wojny japońsko-rosyjskiej – 1904 r. • poprawnie posługuje się terminami: panslawizm, państwa centralne, <i>entente cordiale</i>, ententa, trójporozumienie • wymienia główne przyczyny narastania konfliktów pomiędzy mocarstwami europejskimi na przełomie XIX i XX w. oraz lokalizuje je na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przyczyny, przebieg i skutki wojny japońsko-rosyjskiej i wojen bałkańskich 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje politykę głównych mocarstw światowych przed wybuchem I wojny światowej • ocenia znaczenie wyścigu zbrojeń dla wybuchu konfliktu światowego 	
2. Wielka wojna	<ul style="list-style-type: none"> • wybuch I wojny światowej • początek walk na froncie zachodnim • wojna pozycyjna 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę kapitulacji Niemiec – 11 listopada 1918 r. • poprawnie posługuje się terminami: wojna 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 28 czerwca 1914 r. – zamach w Sarajewie, 1916 r. – bitwa pod Verdun, 11 listopada 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia znaczenie użycia nowych środków technicznych w walkach w czasie wielkiej wojny 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje działania na froncie zachodnim z walkami na froncie wschodnim • wskazuje na mapie linię 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zmiany w umundurowaniu wojska w I wojnie światowej

	<ul style="list-style-type: none"> walki na wschodzie Europy 	<p>pozycyjna, gazy bojowe</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia państwa walczące w wielkiej wojnie po stronie państw centralnych i po stronie ententy 	<p>1918 r. – kapitulacja Niemiec</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje specyfikę działań wojennych ze szczególnym uwzględnieniem nowych środków technicznych omawia najważniejsze bitwy lądowe stoczone podczas I wojny światowej 		<p>frontu na wschodzie i zachodzie pod koniec 1914 r. oraz w momencie zawieszenia broni</p>	
3. Zakończenie I wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> walki na Bałkanach i we Włoszech przewaga ententy kapitulacja Niemiec, koniec walk i podpisanie traktatu wersalskiego skutki I wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> podaje daty wydarzeń: 11 listopada 1918 r. – zakończenie I wojny światowej, 28 czerwca 1919 r. – podpisanie traktatu wersalskiego wymienia skutki wielkiej wojny 	<ul style="list-style-type: none"> omawia znaczenie zawieszenia broni na froncie wschodnim, spowodowanego rewolucją w Rosji przedstawia rolę tzw. traktatu brzeskiego dla przebiegu I wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie kolonie niemieckie opanowane przez wojska ententy w 1914 r. przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje walki na Bałkanach w I wojnie światowej wymienia najważniejsze bitwy morskie stoczone podczas I wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ i znaczenie wielkiej wojny dla Europy i świata
4. Tajemnice sprzed wieków – Jakie nowe zdobycze techniki zastosowano podczas wielkiej wojny?	<ul style="list-style-type: none"> wykorzystanie czołgów w działaniach wojennych 1914–1918 bombowce, sterowce i myśliwce w czasie I wojny światowej 				<ul style="list-style-type: none"> omawia zastosowanie czołgów w I wojnie światowej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie i rolę użycia zeppelinów w latach 1914–1918 charakteryzuje działania lotnictwa podczas wielkiej wojny
5. Rewolucje w Rosji	<ul style="list-style-type: none"> rewolucja lutowa okres dwuwładzy w Rosji stronictwa polityczne w Rosji przewrót bolszewicki wojna domowa w Rosji skutki rewolucji 	<ul style="list-style-type: none"> podaje datę przewrotu bolszewickiego – listopad 1917 r. poprawnie posługuje się terminem bolszewicy przedstawia rolę postaci: Mikołaja II, Włodzimierza Lenina 	<ul style="list-style-type: none"> podaje daty wydarzeń: 15 marca 1917 r. – abdykacja cara Mikołaja II, 1922 r. – utworzenie ZSRR poprawnie posługuje się terminami: dwuwładza, bolszewicy, tezy kwietniowe wyjaśnia polityczne i społeczno-gospodarcze przyczyny wybuchu rewolucji w Rosji w 1917 r. omawia okoliczności przejęcia przez bolszewików władzy w Rosji opisuje bezpośrednie następstwa rewolucji lutowej i październikowej dla Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> podaje daty wydarzeń: styczeń 1918 r. – rozwiązanie Zgromadzenia Konstytucyjnego w Rosji, lipiec 1918 r. – utworzenie RFSRR poprawnie posługuje się terminami: eserowcy, mienszewicy, kadeci, Armia Czerwona, Biali 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rolę postaci: Aleksandra Kiereńskiego, Iwa Trockiego, Feliksa Dzierżyńskiego charakteryzuje działalność Rządu Tymczasowego, kierowanego przez Aleksandra Kiereńskiego wyjaśnia rolę Niemiec we wzmocnieniu ugrupowania bolszewików w Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> omawia losy rodziny carskiej po przewrocie bolszewickim szczegółowo omawia reakcję państw europejskich na wydarzenia w Rosji oraz wpływ rewolucji na sytuację polityczną w Europie

			<p>oraz Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> • ogólnie charakteryzuje reakcję Europy na wydarzenia w Rosji 			
6. Polacy w walce o niepodległość	<ul style="list-style-type: none"> • polskie orientacje polityczne • organizacje niepodległościowe • Legiony Polskie • formacje polskie u boku Rosji • działalność Polskiej Organizacji Wojskowej • wojsko polskie we Francji 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok utworzenia Legionów Polskich – 1914 r. • przedstawia dokonania postaci: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego • poprawnie posługuje się terminami: orientacja prorosyjska, orientacja proaustriacka 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1908 r. – powołanie Związku Walki Czynnej, 1917 r. – powstanie Błękitnej Armii we Francji • poprawnie posługuje się terminami: Kompania Kadrowa, kryzys przysięgowy • charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy utworzenia armii polskiej • opisuje poglądy zwolenników różnych polskich orientacji politycznych • ocenia wysiłek zbrojny Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie rejony walk Legionów Polskich • przedstawia dokonania postaci: Józefa Hallera, Józefa Dowbora-Muśnickiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie uznania przez Francję i Wielką Brytanię Komitetu Narodowego Polskiego za reprezentację narodu polskiego • omawia cele i działalność Związku Walki Czynnej, Związku Strzeleckiego, Towarzystwa „Strzelec”, Polskich Drużyn Strzeleckich, Drużyn Podhalańskich, Drużyn Bartoszewych, Naczelnego Komitetu Narodowego, Polskiej Organizacji Wojskowej 	
7. Sprawa polska w czasie I wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> • państwa zaborcze a sprawa polska • Akt 5 listopada • sprawa polska w polityce ententy • Polacy na konferencji paryskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę manifestu dwóch cesarzy – 5 listopada 1916 r. • przedstawia dokonania Józefa Piłsudskiego • charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 8 stycznia 1918 r. – orędzie prezydenta Thomasa Woodrowa Wilsona, 28 czerwca 1919 r. – traktat wersalski • poprawnie posługuje się terminami: Tymczasowa Rada Stanu, Rada Regencyjna, Akt 5 listopada • przedstawia dokonania postaci: Ignacego Paderewskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia stosunek państw ententy do sprawy polskiej • wymienia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania sprawy polskiej • wskazuje na przełomowe znaczenie dla sprawy polskiej orędzia prezydenta USA Thomasa Woodrowa Wilsona 	